

FLAGA

BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO

- U zarania polskiej weksylologii
- Weksylologia – nowa nauka pomocnicza historii
- Credo weksylologa
- Flagi ustanowione w 1992 roku

POLSKIE TOWARZYSTWO WEKSYLOLOGICZNE
1992 - 2022

W trzydziestym czwartym numerze Biuletynu, z okazji 30-lecia Polskiego Towarzystwa Weksylologicznego, prezentujemy artykuł Andrzeja Beblowskiego „U zarania polskiej weksylologii”. Przedrukujemy artykuł Jana Millera „Weksylologia – nowa nauka pomocnicza historii”, który jest pierwszym polskim tekstem o weksylologii. Przedstawiamy „Credo weksylologa” autorstwa Whitney Smitha – ojca światowej weksylologii. Natomiast Krzysztof Jasiński przedstawia „Flagi ustanowione w 1992 roku”, roku w którym zarejestrowano Polskie Towarzystwo Weksylologiczne.

Zapraszamy do lektury bieżącego numeru.

~~

In the thirty-fourth issue of the Bulletin, marking the 30th anniversary of the Polish Vexillological Association, we present Andrzej Beblowski's article "The dawn of Polish vexillology". We are reprinting Jan Miller's article "Vexillology - a new science supporting history", which is the first Polish publication on vexillology. Introducing "A vexillologist's credo" by Whitney Smith - the founding father of vexillology. Lastly, Krzysztof Jasiński presents "Flags established in 1992", the year in which the Polish Vexillological Association was registered.

We wish you a nice reading.

Krzysztof Jasiński

Spis treści

• U zarania polskiej weksylologii	3
Andrzej Beblowski	
• Weksylologia – nowa nauka pomocnicza historii.....	8
Jan Miller	
• Credo weksylologa.....	10
Whitney Smith	
• Flagi ustanowione w 1992 roku	10
Krzysztof Jasiński	
• Nowości wydawnicze	42
• Moneta okolicznościowa	42

Na pierwszej stronie: Kolaż utworzony z niektórych flag ustanowionych w 1992 roku i flaga Polskiego Towarzystwa Weksylologicznego.

Na ostatniej stronie: Flagi świata. Fot. https://world-geography-games.com/en/flags_world.html

FLAGA
Biuletyn Polskiego
Towarzystwa
Weksylologicznego

ISSN 1509-2429
Numer 34(58) -
lipiec-wrzesień 2022
Ukazuje się od
stycznia 1999 r.

Redaktor i wydawca
Krzysztof Jasiński
Tłumaczenie tekstów
Karolina Jasińska

Adres redakcji
ul. Gromadzka 4 lok. 23
15-769 Białystok
tel. +48 606 404 672
biuro@weksylologia.pl

Polskie Towarzystwo
Weksylologiczne
Rynek Starego Miasta 29/31
00-272 Warszawa
tel. +48 22 844 41 58
+48 606 404 672
biuro@weksylologia.pl

Zarząd Główny PTW
Krzysztof Jasiński
Prezes
Andrzej Beblowski
Wiceprezes
Marek Kwiecień
Wiceprezes
Wojciech Szczerba
Sekretarz Zarządu
Zbigniew Kordula
Skarbnik

Redakcja nie ponosi odpowiedzial-
ności za opinie autorów zawarte
w tekstach.
Wszelkie prawa zastrzeżone,
przedruk i kopiowanie
fragmentów lub całości
jedynie za zgodą wydawcy.

Naturalną kolejną rozwój nauki są zazwyczaj kierunkowe szkoły rozwijające się dookoła uznanych autorytetów eksplorujących konkretne badawcze zagadnienia z wykorzystaniem odpowiednich metod, a gdy ich brak, ludzie zainteresowani jakimś problemem badawczym grupują się by wymienić przemyślenia i odkrycia. Ten model przyjęty został u zarania polskiej weksylologii, która wyłoniła się zarówno z nauk politycznych jak i pomocniczych nauk historii. Wypada dodać również o jej związkach z naukami prawnymi (prawem administracyjnym i morskim) i historią sztuki.

Wszyscy polscy weksylolodzy trafiali różnymi drogami i zainspirowali się zagadnieniami związanymi z flagami i banderami. Wspomnienia poniższe będą luźnym zapisem z pamięci i nie mają ambicji być opracowaniem historycznym. Stąd może niesprawiedliwie są wymienione jedne fakty (czy postaci), podczas gdy inne, może bardziej doniosłe lub wymagające większego trudu zostały pominięte. Najstarszy, znany nam weksylolog Jan Miller interesował się rozwojem miast europejskich, a więc również herbami i flagami miejskimi. Internetu w tamtych latach nie było, a książki z herbami i flagami dopiero zaczęły się pojawiać i to wyłącznie na Zachodzie Europy, od której byliśmy odcięci szczególnie tzw. „żelazną kurtyną”. Miller zdobywał wiedzę drogą korespondencji z prezydentami i burmistrzami miast europejskich. Niestety, mimo iż planował, to książki dotyczącej tego zagadnienia nie zdążył już napisać (choć obszerne materiały zgromadził). Zostawił po sobie ładną książeczkę wydaną przez wydawnictwo dla młodzieży Nasza Księgarnia, pt. „Chorągwie i flagi polskie”. Wydał pracę dla harcerzy pt. „Flagi”. Dwie inne książki jego autorstwa dotyczyły podróżników i muzyków – sam Miller był właśnie z zawodu muzykiem i kompozytorem. Stefan Krzysztof Kuczyński doszedł do weksylologii naturalną drogą zawodową. Z wykształcenia historyk, specjalizujący się w archiwistyce i naukach pomocniczych historii oczarował się heraldyką i znakami chorągiewnymi. W tym historię oraz symboliką chorągwi. Gdy w Polsce powoli zaczęły ukazywać się wydawnictwa dotyczące flag, a między innymi wznowiono (w 1987r.) wydanie książki Banderia Prutenorum z 1851 roku, a 7 lat później, także opracowanie Karola Górskiego, Stefan (tak pozwolił mi do siebie mówić) poczuł się w obowiązku poszerzyć wiedzę czytelnika o chorągwie polskie w tej bitwie wydając ładną miniaturkę pt. „Chorągwie grunwaldzkich zwycięzców”. Nota bene w Szwecji istniało już w 1976 opracowanie Svena Ekdahla o zbiorze chorągwi krzyżackich z czasów Bitwy pod Grunwaldem, więc uzupełnienie danych o znakach polskich rycerzy było sprawą nagłą.

Po okresie wczesnego PRL, heraldyka zaczęła wracać do łask jako nauka, więc znalazła grono zainteresowanych w kręgach naukowych i podejmowano prace w celu wznowienia działania Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. W końcu Towarzystwo to powstało oficjalnie, w Warszawie,

w roku 1987. Z uwagi na bliskość tematyczną weksylologii z heraldyką wydawało się, że można działalność weksylologów skupić w wydzielonej stałej Komisji Weksylologicznej przy PTHer, na co statut zezwalał, jednak ówczesny zarząd nie był skłonny do takiego postawienia sprawy. Zaważyła na tym opinia jednego z uczonych, że weksylologia to nie jest nauka, a jedynie hobby w rodzaju filatelistyki. Podobne zdanie chyba mieli czescy autorzy podręcznika pomocniczych nauk historii z 1993 r., zaledwie wymieniając słowo *vexilologie*. Po części rzeczywiście była to nauka raczkująca. Wszyscy zainteresowani flagami, niezależnie od poziomu wykształcenia, początkowo dopiero poznawali dokładne rysunki poszczególnych chorągwi, flag czy sztandarów. Różnymi drogami poszerzali swoją wiedzę – głównie poprzez dzielenie się wiadomościami między sobą – źródła internetowe pojawiły się znacznie później. Dopiero w ślad za tym szły dociekania o historii tych weksyliów – powstawania, użycia i roli jaką pełniły. Do tego dodawano wiedzę o dalszych ich losach oraz ew. Zabiegach konserwatorskich i ekspozycjach muzealnych. Weksylologia, którą to nazwę wyłansował amerykański badacz tematu, dr Whitney Smith (prezes Jasiński w 2022 przedstawił na zebraniu PTW kopię pierwszego druku z tym nowym słowem) zaczęła gromadzić badaczy, tak że nawet prof. Józef Szymański w swoim podręczniku o naukach pomocniczych historii uznał, że należy omówić znaczenie weksylologii, jako nauki, mimo wcześniejszej do niej nieufności. Badaniami sztandarów wojskowych interesowali się przede wszystkim ludzie związani z muzealnictwem wojskowym (ten kierunek reprezentuje obecnie obecnie Jarosław Pych) i wiele innych osób związanych uczuciowo z poszczególnymi jednostkami wojska. Sztandarami określonego rodzaju wojsk zachwylił się, nie będąc wojskowym ani muzealnikiem np. Nasz obecny Prezes Krzysztof Jasiński - redaktor tego pisma. Pierwsza w RP wystawa poświęcona sztandarom sportowym została otwarta w 1992 r w przez Dyрекcję Muzeum Sportu, a przy tym za naszą zachętą wydana została książka dr Iwony Grys pt. *Sztandary Sportu Polskiego*. Przebogaty zbiór proporców i flag klubów i sekcji sportowych niesie żeglarstwo, o czym sam miałem możliwość się przekonać. Odsyłam tu do następnego artykułu mych osobistych wspomnień, które ukażą się we „FLADZE”.

Tak więc weksylologia, której nazwa ugruntuowała się wśród badaczy i miłośników tematu dzięki czasopismu „The Flag Bulletin”, które Dr Smith przysyłał do Biblioteki Sejmovej, i z której stale korzystał Jan Miller, mieszkający nieopodal Sejmu. Niektórzy, jak np. Krzysztof J. Guzek, mimo zupełnie innego, odległego od historii i prawa wykształcenia, osiągnęli taki poziom wiedzy, że jako członkowie centralnych gremiów ustalających znaki byli słuchani przez generalicję WP i władze Państwowej Straży Pożarnej. Flagami państwowymi i jednostek podziału administracyjnego I rzędu, inte-

resowali się geografowie – dr Andrzej Bonasewicz, później-
szy profesor i dziekan Wydziału Geografii na Uniwersytecie
Warszawskim, dr Jerzy Wrona reprezentujący Uniwersytet
Ekonomiczny w Krakowie, uczniowie Bonasewicza z UW -
Jacek Skorupski i Michał Godlewski. Wielu heraldyków, jak
dr Marek Adamczewski z Uniwersytetu Łódzkiego, Aleksan-
dra Jaworska z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, czy
dyrektor zbiorów wojskowych Muzeum Narodowego Po-
znaniu – Tadeusz Jeziorowski, zaproszonych zostało przez
Prezydenta RP do zespołu mającego opracować nową ustawę
o znakach państwa. Niestety prace nie zostały zakończone
przed końcem kadencji, a następny Prezydent nie podjął prac
w tej materii. Sprawa nadal pozostaje otwarta mimo powo-
łania przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego
komórki, która w niejawnym trybie opracowuje teksty doty-
czące znaków państwowych. Herbom i weksyliom uwagę po-
święcają także młodszy badacze jak Grzegorz Trafalski i inni.
Wydawało się długo, że o chorągwiach średniowiecznych nic
już więcej nie da się powiedzieć z uwagi na nietrwałość ma-
terii i zanikanie śladów, a tu wielką niespodziankę sprawił dr
Jan Ptak, przedstawiając na zebraniu PTHer swoją pracę ha-
bilitacyjną o roli chorągwi w państwie Piastów i Jagiellonów.
Dziś jest jedynym polskim weksylogiem z tytułem profe-
sora.

Flaga państwowa jako znak otaczany czcią, propago-
wany jest wśród młodzieży, stąd wielu społeczników, jak np.
Nasz kolega/wiceprezes Marek Kwiecień (płk. WP w sta-
nie spoczynku) organizuje wiele imprez i konkursów dla
uczniów szkół. Z kolei prasoznawca z Uniwersytetu Jagiel-
łońskiego – Włodzimierz Chorążki, w ramach swych badań
zawodowych natrafił na – prasę weksylogiczną i stąd i on
zaczął interesować się flagami. W naturalny sposób wyko-
nawcy sztandarów i flag, by wymienić Wojciecha Szczerbę,
czy Zbigniewa Kordulę śledzą rozwój weksylogologii.

Nie sposób wymienić wszystkich związanych z wek-
sylogią. Wielu kolegów już odeszło – jak Remigiusz Bo-
cian – dyplomata, czy Władysław Serwatowski – twórca
projektu Flaga Ziemi i znakomity organizator naszego, 16
ICV w Warszawie, czy zapomniany młody geograf z Kra-
kowa Janusz Nanowski. Nie sposób też jednocześnie wska-
zać jakimi ścieżkami żywymi nasi badacze weszli na dro-
gę weksylogologii. W każdym razie grupa warszawska którą
skupiał wokół siebie Jan Miller postanowiła, ponad 30 lat
temu, założyć niezależne od PTHer, którego prezesem był
do swej śmierci Stefan Krzysztof Kuczyński, stowarzysze-
nie Polskie Towarzystwo Weksylogiczne. Warto dodać, że
S.K. Kuczyński (wraz z dwoma współautorami) wydał, obok
wymienionej wcześniej, bardzo ładną książkę „Godło, barwy
i hymn Rzeczypospolitej”. Stale poszukiwana i wykupowana,
osiągnęła trzy wydania. Zebranie założycielskie PTW, od-
byte w mieszkaniu prywatnym przy ulicy Raławickiej 103,
w Warszawie, zbiegło się z przyjazdem z emigracji Alfreda
Znamierowskiego, znakomitego znawcy flag, który współ-
pracował przez pewien okres z W. Smithem wykonując pre-
cyzyjnie rysunki do wspomnianego pisma „The Flag Bulletin”.
Korzystając z przebogatego archiwum Smitha, i gromadząc

swoje, uzyskał materiał, wykorzystany do wydania za granicą,
a później i w Polsce bardzo ładnych i ciekawych książek doty-
czących flag świata i znaków Polski.

Zebranie założycielskie Polskiego Towarzystwa Weksylogicznego.
Siedzą od lewej: Jerzy Kuczmierowski, Włodzimierz Chorążki, Jacek
Skorupski, Tadeusz Lankamer, Krzysztof Guzek, Andrzej Bonasewicz,
Jan Miller i Alfred Znamierowski. Fot. Andrzej Bebłowski.

Zebranie założycielskie Polskiego Towarzystwa Weksylogicznego.
Siedzą od lewej: Krzysztof Guzek, Andrzej Bonasewicz, Jan Miller i Al-
fred Znamierowski. Fot. Andrzej Bebłowski.

Zebranie założycielskie Polskiego Towarzystwa Weksylogicznego. Stoją
od lewej: Jan Miller, Andrzej Bonasewicz, Alfred Znamierowski, Jacek
Skorupski i Włodzimierz Chorążki (tyłem). Fot. Andrzej Bebłowski.

Andrzej Bebłowski członek-założyciel Polskiego Towarzystwa Weksylo-
logicznego. Fot. ze zbiorów Andrzeja Bebłowskiego.

Powołanie nowego stowarzyszenia już w roku 1992
było możliwe, choć nie takie łatwe. Przedtem w PRL funk-
cjonowały tylko nieliczne organizacje które „partia i rząd
akceptowały”. Ale mimo to, ufając w sensowność istnienia
grupy badawczej wzmagał się starania by nadać jakąś formę
organizacyjną naszej grupie weksylogów. Ponieważ istniała
organizacja PTTK, a koło pracownicze łatwo było założyć,
założyłem takowe w moim miejscu pracy, czyli na Uniwersy-
tecie Warszawskim. Koło mogło organizować wycieczki i ze-
brania, pokazy, ale również wewnątrz koła tworzyć komisje.
Do takich komisji należała np. Komisja turystyki rowerowej,
pieszej, ochrony zabytków czy fotograficzna. A dlaczegożby
nie założyć komisji weksylogicznej? – pomyślałem. Wszak
flaga jest także obiektem upiększającym miasta, a nawet za-
bytki! I tak utworzenie komisji stało się faktem, ale niestety
raczej organizacją fasadową. Koło np. Zaprosiło z zagranicy
(ze Związku Radzieckiego) autora książki „Simvoły grażdan-
skiego suwereniteta” – kandydata nauk, Władysława Sokoło-
wa. Gość przybył z wykładem dla Towarzystwa Miłośników
Historii (PTHer jeszcze nie istniał), a noclegu użyczył In-
stytut Historii PAN w swych pokojach gościnnych. Wyży-
wienie gościa i atrakcje zapewnił mi naszym sumptem.
Niestety (poza pracownikiem UW – A.Bonasewiczem, stale
przebywającym na badaniach w Ameryce Południowej) nikt
inny spoza UW nie mógł formalnie należeć do tej Komisji.
Mnie osobiście Komisja była podporą, gdy apelowałem do
prorektora ds. Współpracy z zagranicą aby wydał mi pasz-
port i opłacił złotówkami podróż na Międzynarodowy Kon-
gres Weksylogiczny. Taktycznie nie ubiegałem się o dewizy
na opłaty kongresowe, bo wiedziałem, że na UW trudno je
zdobyć. Spodziewałem się, że prośba nawet o skromną sumę
mogłaby przekreślić mój wyjazd. W ten sposób, ograniczając
własne potrzeby, udało mi się uczestniczyć na kongresach
w Amsterdamie (ZuiderZee), Waszyngtonie, Wiedniu, Ma-
drycie, Barcelonie oraz Zurychu. Na XV Kongres Między-
narodowy do Zurychu jechaliśmy już grupą, i tam zostaliśmy
przyjęci do Międzynarodowej Federacji Towarzystw Weksy-
logicznych FIAV, a także zgłosiliśmy chęć organizacji na-
stępnego Kongresu w Polsce, na co Zarząd Federacji wyraził
zgode. W procedurach tych w Zurychu wielkie zasługi miał

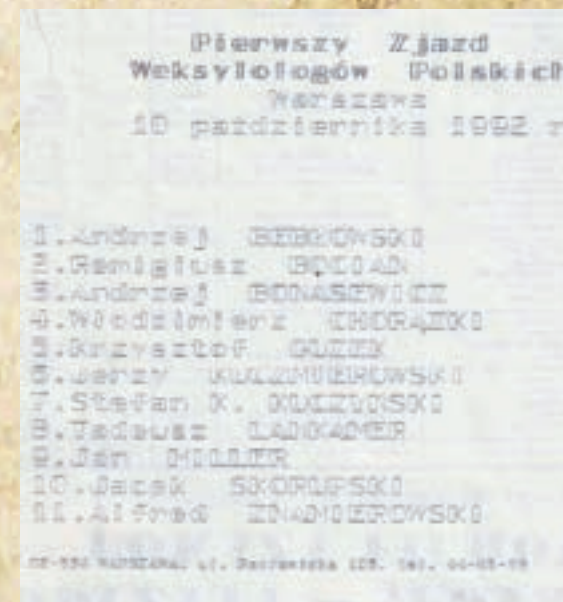
Alfred Znamierowski, łatwo i swobodnie czujący się na ob-
czyźnie i władający kilkoma językami.

Andrzej Bebłowski zdaje sprawozdanie z Kongresu weksylogicznego
na zebraniu PTHer. Siedzą od lewej: Stefan Kuczyński, Andrzej Sikorski
i Leszek Pudłowski. Fot. ze zbiorów Andrzeja Bebłowskiego.

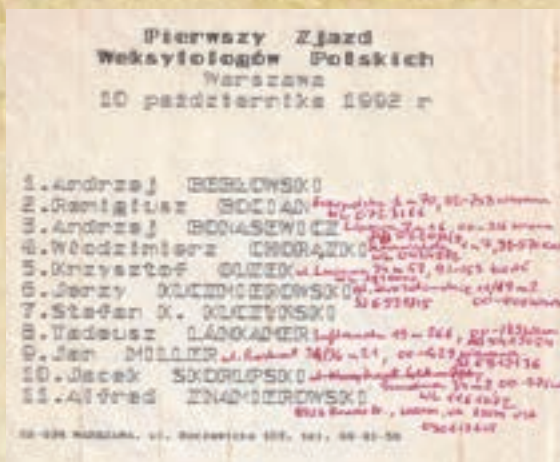

Stefan Krzysztof Kuczyński na zebraniu PTHer. Fot. ze zbiorów An-
drzeja Bebłowskiego.

Lista osób założycieli Polskiego Towarzystwa Weksylogicznego. Fot. ze
zbiorów Andrzeja Bebłowskiego.

Ta sama lista z danymi potrzebnymi do rejestracji w sądzie. Fot. ze zbiorów Andrzeja Beblowskiego.

Drugą instytucją promującą weksylologię miała być „Wypożyczalnia bander przy WOZZ”. Komórka ta działała i okazała się bardzo potrzebna, ale jej wadą też była niemożność włączenia do niej naszych weksylologów, gdyż obsługiwana była społecznie przez członka klubu żeglarskiego stowarzyszonego w Warszawskim Okręgowym Związku Żeglarskim. W tamtych czasach jej istnienie było konieczne gdyż nasi żeglarze wpływający do obcych portów musieli podnieść pod salingiem banderę danego kraju w celach kurtuazyjnych (choć nie tylko o kurtuazję tu chodziło). W kraju nie można było kupić obcej flagi i to małej, proporcjonalnej do masztu jachtu. Kupno takiej za granicą przekraczało możliwości finansowe załogi. Każdy mógł wykupić z banku zaledwie 5\$ na cały wyjazd, na wszystkie porty, a więc ze zbiórki można było zaledwie opłacić prawo wejścia do portu, a na podstawowe potrzeby już nie starczało. Chleb pleśniał najszybciej z zabranej ze sobą z kraju żywności, a mimo to jedliśmy go opalając go nieco nad ogniem. Tak więc banderki wypożyczone w WOZZ dawały możliwość podniesienia ich na jachcie z chwilą przekroczenia wód terytorialnych danego państwa, a jednocześnie umożliwiały czasem kupno świeżego bochenka chleba dla załogi. Pytanie – a skąd Wypożyczalnia miała takiego formatu banderki? Otóż ze współpracy z jedyną w Polsce fabryką – Zakładami Przemysłu Węlnianego w Bielsku, która produkowała bandery, flagi i proporce dla floty cywilnej i Marynarki Wojennej. Tu dochodziło do swobodnego barteru. Oni potrzebowali czasem konsultacji weksylologicznej, a my odpowiednich proporczyków i flag. Tak właśnie rósł magazyn małych bander krajów do których witały nasze jachty morskie.

Wypływamy w morze. Andrzej Beblowski za sterem. Fot. ze zbiorów Andrzeja Beblowskiego.

Polska bandera na topie bezana. Fot. Andrzej Beblowski.

Andrzej Beblowski rozpoznaje flagi na obcym lądzie. Fot. ze zbiorów Andrzeja Beblowskiego.

Powrót z rejsu do Petersburga. Od dołu flagi krajów kolejno odwiedzanych Rosji, fińska bandera klubowa NJK, Estonii, Łotwy i Litwy. Fot. Andrzej Beblowski.

Wszystkie te zabiegi były jednak niewystarczające. Rosła potrzeba powołania samodzielnego stowarzyszenia, które mogłoby gromadzić badaczy weksyliów z całego kraju. Tu należy powrócić do spotkania założycielskiego PTW przy Raclawickiej w Warszawie. Na zebraniu tym osobiście

zjawiła się wymagana liczba dziesięciu osób. Na ilustracji można zobaczyć kopię listy obecności. Dla objaśnienia wśród założycieli (na liście przesłanej sądowi rejestracyjnemu) figurują też następujące osoby, wcześniej niewymieniane. Są to: wydawca map z winietkami flagowymi, Tadeusz Lankamer, zaproszony przez Jacka Skorupskiego, pani Anna Ponikowska, anglistka (notabene wnuczka przedwojennego premiera), która pomagała w korespondencji zagranicznej Towarzystwa, Grzegorz Czerwiński, nauczyciel języka angielskiego, który do swej pracy dyplomowej korzystał z naszych materiałów dotyczących historii flagi amerykańskiej. Osoby te jednak wycofały się z dalszych prac Towarzystwa. Na liście (tej do sądu) brak jest nazwiska A. Znamierowskiego, który fizycznie był obecny. Nie mógł należeć do grupy założycielskiej ze względu na przepisy, wg których obywatele obcych krajów nie mają prawa być założycielami polskich stowarzyszeń. Znamierowski legitymował się w tym czasie jedynie paszportem amerykańskim. Zebrani wybrali trzy osoby do prowadzenia spraw formalnych byli to : J. Kuczmierowski, J. Skorupski i A. Beblowski. Jerzy Kuczmierowski był członkiem PTHer, z zawodu rzeźbiarzem, który restaurował herby w architekturze gmachów UW na Krakowskim Przedmieściu i autorem medalu katyńskiego. Jacek Skorupski to wymieniony już wyżej geograf, który flagami interesował się od dziecka. Ja znany byłem jako żeglarz zbierający proporczyki klubowe i obserwator bander w rejsach morskich. Czekaliśmy pokornie na odpowiedź z sądu, gdzie złożyliśmy wnioski. Aż pewnego dnia, a był to 15 lipca, wezwano nas. Poszliśmy tam we dwóch z Jackiem Skorupskim (Kuczmierowski nie czuł się już dobrze i niebawem zmarł). W małym pokoiku w gmachu sądów Pani Sędzina dyskutowała z nami zapisy statutu, aż doszła do sprawy znaku Towarzystwa czyli flagi. Było zapisane, że przedstawia ją rysunek....Tu Pani sędzina orzekła: „O !! nie z sądem takie numery ! Flaga ma być opisana !” Wtedy dopiero zorientowaliśmy się, jak ważnym zadaniem nowego towarzystwa będzie wypracowanie formuły opisów różnych flag. Dzięki naszej znajomości geometrii wykresnej i pomysłowości udało się w sądzie, dosłownie na kolanie, sporządzić opis znaku PTW. Wówczas Pani Sędzina otworzyła szufladę, wyjęła z niej ciężki łańcuch z Orłem, który nałożyła na siebie i kazała nam wstać. Odczytała formułkę z której wynikało, że Polskie Towarzystwo Weksylologiczne jest faktem. Uszczęśliwieni wyszliśmy z sądu i radośnie dzwoniłymi po kolegach wzbudzając w nich zachwyt.

Zebrania weksylologów odbywały się początkowo w mieszkaniu Jana Millera, który wydzielił sobie specjalny pokój-pracownię. Zebrania te nigdy nie odbywały się jednak w pełnym składzie. Natomiast gdy zostało utworzone Towarzystwo, należało pomyśleć o miejscu stałych spotkań. Lokale Uniwersytetu nie było łatwo rezerwować, za to kol. Skorupski, jako kierownik pracowni w Biurze Rozwoju Warszawy, dysponował wygodną salą konferencyjną, gdzie odbywaliśmy comiesięczne zebrania, i to przez trzy kadencje. Gdy z przyczyn od nas niezależnych musieliśmy zrezygnować z tego lokalu, spotkania niejako przejął Alfred Znamierowski organizując co dwa lata konferencje weksylologiczne w Sali

Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. W ciągu 8 lat odbyły się cztery takie konferencje, na które zapraszani byli goście z zagranicy. Z czasem zdecydowano o przeniesieniu spotkań do Warszawy, gdzie na terenie Zamku Królewskiego w Warszawie odbyła się konferencja, a następnie, ze względu na koszty (nadal korzystamy tylko z własnych składek) odnaleźliśmy lokal na ulicy Kłopotowskiego na Pradze, który dla organizacji nie zarabiających (*non profit*) utrzymuje Miasto Warszawa, w postaci Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego.

Towarzystwo nasze stale jest w rozwoju, choć mamy zacy adres – nie mamy tam własnego miejsca na bibliotekę, co jest bolączką, bo mamy już sporo wspólnych książek jako spadek po zmarłych kolegach, oraz dary. Założyć powinniśmy też nasze własne archiwum. Natomiast co udało się osiągnąć to wydawanie biuletynu. Początkowo były to powielane kopie artykułów naszych kolegów, redagowane przez Jacka Skorupskiego. Próby wydawania swoich periodyków mieli

Władysław Serwatowski (weksyli@na – dostępne w Internecie) i Alfred Znamierowski, który oferował swój biuletyn abonantom (dziś dostępny za darmo ze zbiorów Towarzystwa). Obecnie wydajemy kwartalnie biuletyn „FLAGA”, w profesjonalnej szacie graficznej redagowany przez Krzysztofa Jasieńskiego, który zadbał też, aby abstrakty były dostępne również w jęz. Angielskim, co umożliwia lepszą wymianę czasopism z zagranicą. Towarzystwo nasze ma też regularne, przynajmniej raz w kwartale zwoływane, zebrania ogólne członków. Na zebraniach prezentowane są wykłady i prezentacje. Nowa członkini Barbara Mucha, która pomagała A. Znamierowskiemu wydawać jego książki i korespondowała mailowo z niżej podpisanym zaczęła wydawać swe własne książki poświęcone poszczególnym działaczom naszego Towarzystwa. Po wspomnieniach zawartych w książce „Alfred”, przed chwilą wydała zapis korespondencji z tym drugim, pt. „Andrzej”. Czekamy na następne!

Jan Miller

Weksylologia – nowa nauka pomocnicza historii¹

Przedmiotem badań weksylologicznych (od łac. *Vexillum* – chorągiew) są chorągwie, flagi, bandery, proporce i sztandary – symbole powstałe niejednokrotnie grubo przed naszą erą. Dla uporządkowania zagadnienia przedstawiamy na wstępie ustaloną terminologię.

Chorągiew jest najstarszym z wymienionych symboli: sięga VII w. p.n.e. Pojawiła się ona jako znak osobisty wodza lub władcy – np. wiele przedstawień chorągwi odnaleźć można na wczesnośredniowiecznych monetach polskich. Charakterystyczną cechą chorągwi jest przymocowanie płachty na stałe do drzewca; z reguły stosowana jest w jednym egzemplarzu.

Flaga symbolizuje większą zbiorowość: państwo, prowincję, miasto – dlatego też używana jest w większej ilości egzemplarzy. Pierwsze flagi występują w XIII w. na okrętach portów bałtyckich i północnomorskich jako znak stacjonującej tam floty. Pojęcie flagi narodowej pojawia się po raz pierwszy w Niderlandach około 1579 r. podczas wojny wyzwoleńczej z Hiszpanią. Flaga bywa też związana z funkcją (np. prezydenta), urzędem, stopniem wojskowym, klubem sportowym np. W odróżnieniu od chorągwi nie musi być przytwierdzona do drzewca.

Bandera nazywa się flagę używaną przez jednostki pływające.

Proporzec jest specjalnym typem flagi, o kształcie przeważnie wydłużonym, czasem trójkątnym; wywiesza się go na masztach okrętowych lub na pojazdach, używa do ozdoby stołów konferencyjnych np.

Sztandary i chorągwie (w nowszym znaczeniu) są znakami określonego zespołu ludzi: oddziału wojskowego, związku, organizacji. Znaczenie tych słów jest jednakowe, a używa się tych określeń zależnie od ustalonych tradycją okoliczności; mówimy o sztandarach pułkowych, związkowych, organizacyjnych – ale o chorągwiach kościelnych.

Najstarszym obiektem weksylologicznym są starożytnie znaki wojskowo-plemienne w formie rzeźbionej – orły starorzymskie czy starogermańskiej – postacie zwierzęce; właściwie tę dziedzinę można nazwać paleoweksylologią.

Zainteresowanie chorągwiami jest bardzo stare. Pierwsze pisane dzieło z tej dziedziny powstało na początku XIV w. w Hiszpanii – *Libro del conocimiento de todos los rregnos et tierras e señorios que son per el mundo et de señales et armas que han* (Księga wiadomości o wszystkich królestwach i ziemiach i dobrach które istnieją w świecie i o bojowych chorągwiach które posiadają). Autor, anonimowy franciszkanin, w wyimaginowanej podróży po wszystkich krajach znanego wówczas świata podaje nazwy krajów i ich stolic, tudzież wizerunki i opisy ich chorągwi. Znajdujemy tam wiele materiału źródłowego, aczkolwiek wiele obiektów opisanych jest na podstawie błędnych danych, a nieraz nawet wręcz fantazji.

Na rękopisie tym opierali się XIV-wieczni i późniejsi autorzy atlasów nawigacyjnych zwanych potrulanami. Chorągiewki umieszczone tam obok miast, głównie portowych, odgrywały rolę ozdobników.

Wraz z rozwojem kartografii, kiedy mapa przestała być malowaną, zbiory flag załączane były do atlasów na specjalnych tablicach, które wkrótce usamodzielniały się zupełnie. Bibliografia wieku XVII notuje 8 wydawnictw poświęconych zbiorom flag, przeważnie państw morskich. Kolory oznaczone są tu międzynarodowym systemem kreskowania, zaś na niektórych tablicach ilustracje pomalowano akwarelą. Na czoło wysuwają się tablice C. Allarda (1649) i C. Danckertsa (ok. 1700). Tablice Allarda z pewnymi uzupełnieniami znalazły się jako załącznik do *Grande Encyclopédie Methodique*. Założenie dydaktyczne tych tablic było już wyraźne: podawały one zestwa symboli używanych na morzu, bowiem obok flag państwowych i chorągwi królewskich znajdujemy tam bandery handlowe, wojenne, oraz różnego rodzaju proporce okrętowe.

W wieku XIX wydawnictwa poświęcone flagom są już dość liczne. Dotyczą one bądź aktualnych flag państwowych i innych – w państwie najważniejszych, bądź też historycznych, z jakiegoś określonego rejonu. Coraz częściej chorągwiom i flagom poświęcone są rozdziały w herbarzach (np. w *Grosses und allgemeines Wappenbuch* Siebmachera – cały tom). W ten sposób zagadnienia flagowe zostały zaklasyfikowane w naukach pomocniczych historii jako odcinek heraldyki.

Wiek XIX i XX – to okres intensywnego mnożenia się flag na świecie. Obok częstych zmian flag państwowych, wywołanych zmianami politycznymi, obserwujemy tworzenie niezliczonej ilości flag i proporców urzędowych, dystynkcyjnych, flag prowincjonalnych i miejskich. Rozwojowi sportu towarzyszą liczne flagi klubowe, to samo dotyczy życia organizacyjno-politycznego. Powstaje też odpowiednia literatura – od naukowej, poprzez popularno-naukową, aż do wydawnictw z pogranicza rozrywki; do tej ostatniej grupy zaliczyć można olbrzymią ilość albumów, wydawanych w celach reklamowych przez wytwórnie papierosów, firmę Kawa-Hag, czy gdańską wytwórnię czekoladek „Anglas”. Zwrócić należy uwagę, że niektóre z tych firm korzystały z pomocy wybitnych fachowców (np. z fabryką papierosów „Kosmos” współpracował dr Ottfried Neubecker), dzięki czemu wiele tych albumów dla zbieraczy ma wartość naukową.

Badania flag i ich historii odbywały się indywidualnie, a badacze przeważnie nie wiedzieli nic o sobie. Pierwszym aktem koordynującym zainteresowania weksylologiczne było utworzenie w 1961 r. w Bostonie (USA) międzynarodowego ośrodka badawczego pn. Flag Research Center. Ośrodek ten przystąpił do wydawania własnego organu „The Flag Bulletin”, którego celem jest informowanie na bieżąco o wszystkich zmianach flag zachodzących na świecie oraz publikowanie historii różnych flag.

Od razu wypłynęła kwestia nazwy nauki, zajmującej się flagami. Istniały dotąd jedynie określenia niemieckie – *Flaggenkunde* i holenderskie – *Vlaggenkunde* i *Banistek* (od słowa *Banier*), nie miały one jednak charakteru uniwersalnego. Przez krótki czas konkurowały ze sobą dwie nazwy: czysto grecka „Seimenologia” oraz „Weksylologia”. Ostatecznie wziął górę ten ostatni termin, jako powszechnie zrozumiały.

Obecnie przyszła kolej na wypracowanie podstaw teoretycznych dla weksylologii jako samodzielnej nauki. Pierwszym dziełem teoretycznym jest praca Georges’a Pascha *Les croix sur les drapeaux*, opublikowana w 1965 r.

Według wstępnego założenia autora każda nauka jedynie wtedy może być traktowana jako niezależna, jeżeli: 1. Ma własną bazę materialną, tzn. obiektem jej jest przedmiot nie będący obiektem zainteresowania innej nauki; 2. Jest rozpatrywana z nowego, oryginalnego punktu widzenia; 3. Ma swoją własną metodę badawczą.

Warunki te są spełnione w odniesieniu do weksylologii, gdyż: 1. Flaga jest obiektem, zawierającym określoną treść materialną, a zarazem symboliczną; w heraldyce jest ona rozpatrywana tylko razem z tarczą herbową jako jej dodatek; 2. Problemy tworzenia i rozwoju flag są nierozłącznie związane z estetyką, psychologią, prawem międzynarodowym; 3. Studia nad flagami opierają się na innych zasadach, niż studia nad obiektami innych nauk pomocniczych.

Przedmiot badań weksylologicznych wykracza poza granice heraldyki i nie pokrywa się z zakresem jej badań; w dziedzinie weksylologii stosowanej nie obowiązują też ściśle reguły heraldyczne.

Podstawy teoretyczne weksylologii zostały podane do powszechnej wiadomości na I kongresie weksylologicznym w Muiderbergu (Holandia) w 1965 r. Następny kongres odbył się w 1967 r. w Zürichu, trzeci – w 1969 r. w Bostonie; czwarty odbędzie się w czerwcu w Turynie. Ponieważ ze względu na koszt niewielu Europejczyków mogło udać się na kongres bostoński, w tym samym czasie obradowali weksylolodzy w Temse (Belgia). Na tym europejskim kongresie weksylolodzy angielscy zaprezentowali 16-punktowe zasady tworzenia flag. Opracowano metodę opisu flag.

Przez wyjście weksylologii na światło dzienne rozszerzyły się kontakty między poszczególnymi badaczami. Równocześnie zaczęły powstawać krajowe towarzystwa weksylologiczne. Pierwsze z nich powstały w 1969 r.: w Holandii – *Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde*, które wydaje często i regularnie biuletyn „Vexilla Nostra”, i we Francji – *Association Française d’Etudes Internationales de Vexillologie* ze swym organem „Vexillologia”. W następnych latach

1. Przedruk z „Przegląd Numizmatyczny”, nr 5 (63), maj 1971.

utworzono towarzystwa w Szwajcarii, Stanach Zjednoczonych i Kanadzie.

Weksylolodzy polscy jeszcze nie wypracowali własnych form organizacyjnych; publikacje i korespondencja zagraniczna odbywają się indywidualnie. Bez względu na to, jak będą rozwiązane sprawy formalne, istnieje już teraz wiele problemów: opracowanie polskiej terminologii weksylologicznej, troska o ochronę flagi państwowej i barw narodowych (propozycja ustawy, a obok tego propaganda flag miejskich), studia nad bogatym polskim materiałem weksylologicznym – obecnym i historycznym.

Whitney Smith Credo weksylologa³

Weksylologia jest jak wielka bandera zaprezentowana przed światem.

Ukształtowana przez wiele rąk, prezentuje jedność; rozdarta przez gwałtowne wiatry, trzyma się w jedności; różnorodna w swej formie, ma udział w pięknie; przywiązana do nieruchomego masztu, unosi się swobodnie.

Jedność weksylologii leży w jej celu: aby więcej wiedziało; aby dowiedzieli się więcej; aby lepiej wiedzieli; że ich wiedza dotrze do ostatniej flagi, najdalszej części, najodleglejszego czasu, jaki świat może poznać.

Siła weksylologii wynika z jej konstrukcji: połączonych i wielorakich wysiłków niezliczonych mężczyzn i kobiet, przeplatanych przez wieki, często wbrew pokusom szowinizmu i komercji, nakazom tradycji i wiary, nakazom

W ślad za pierwszymi polskimi publikacjami poświęconymi problematyce flag², powinny pójść dalsze, propagujące znajomość symboliki tych znaków.

Problemy są ciekawe i ważne. Najmłodsza nauka pomocnicza historii coraz szerzej odsłania światu swe bogactwa, a badacze – co jest rzadkim zjawiskiem w świecie naukowym, artystycznym i zawodowym – wykazują, bez względu na narodowość, wzajemną życzliwość i zrozumienie, dając swój wkład do sprawy zbliżenia między narodami.

uprzedzeń i państwa, która sprawiła, że tkanina ta nie jest łatwa do wypożyczenia.

Piękno weksylologii czerpie z jej natury: nigdy nie jest kompletna, nie może się zużyć; nigdy nie osiąga doskonałości, dźwiga ciągle przeplatania; nigdy zwykła, testuje wszystkie wzory, wszystkie rozmiary, wszystkie kolory w sobie, jak w każdej fladze.

Wolność weksylologii zna tylko jedno ograniczenie: wielkim standardem, który ją wspiera, osadzonym na twardym gruncie doświadczenia, ale dążącym do otwartego nieba, jest prawda.

Krzysztof Jasieński Flagi ustanowione w 1992 roku

FLAGA ABCHAZJI

Abchazja to historyczno-geograficzna część Gruzji położona w jej północno-zachodniej części, na wschodnim brzegu Morza Czarnego. Formalnie jest częścią Gruzji, a faktycznie jest państwem nieuznanym oprócz Rosji, Nikaragui, Wenezueli, Nauru i Syrii. Stolicą Abchazji i jednocześnie największym miastem jest Suchumi położone nad Morzem Czarnym. Abchazja zajmuje powierzchnię 8550 km², a zamieszkuje tam ponad 240 000 osób.

Mapa Abchazji

Od 1992 Abchazja jest w praktyce niepodległym państwem, pozostającym poza zwierzchnością władz gruzińskich, którego władze stosują nazwę Republika Abchazji (abch. Аҧсны Аҳәынҭқарра – *Apsny Ahlyntkarra* lub Ареспублика Аҧсны – *Arespublika Apsny* (obie formy stosowane są przez władze abchaskie), ros. Республика Абхазия – *Riespublika Abchazija*, gruz. რესპუბლიკა აფხაზეთი – *Respublika Apchazeti*).

Status Abchazji jest centralną kwestią konfliktu gruzińsko-abchaskiego oraz stosunków gruzińsko-rosyjskich. Podczas gdy Gruzja nie ma kontroli nad Abchazją, rząd gruziński i większość państw członkowskich ONZ uważa Abchazję za legalną część Gruzji, przy czym Gruzja utrzymuje oficjalny rząd na uchodźstwie.

Region posiadał autonomię, w ramach sowieckiej Gruzji, w czasie gdy Związek Radziecki zaczął się rozpadać pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku. Gwałtowne napięcia etniczne między Abchazami – tytularną grupą etniczną regionu – a Gruzinami – największą w tym czasie pojedynczą grupą etniczną – zakończyły się wojną w Abchazji w latach 1992–1993, która doprowadziła do utraty przez Gruzję kontroli nad większością Abchazji oraz etnicznej czystki w Abchazji. Gruzini oraz Megrelowie zostali zmuszeni do opuszczenia Abchazji.

Pomimo porozumienia o zawieszeniu broni z 1994 roku i lat negocjacji, spór nadal pozostaje nierozwiązany. Wieloletnia obecność misji obserwacyjnej ONZ i sił pokojowych Wspólnoty Niepodległych Państw dowodzonych przez Rosję nie zapobiegła wybuchowi przemocy w kilku przypadkach. W sierpniu 2008 r. siły abchaskie i rosyjskie stoczyły wojnę z siłami gruzińskimi, co doprowadziło do formalnego uznania Abchazji przez Rosję, unieważnienia porozumienia o zawieszeniu broni z 1994 r. i zakończenia misji ONZ. 28 sierpnia 2008 r. parlament Gruzji ogłosił Abchazję terytorium okupowanym przez Rosję, co potwierdza większość państw członkowskich ONZ.

Flaga Abchazji

Flagę Abchazji zaprojektował w 1991 roku Valery Gamgia (1944-1992). Została oficjalnie przyjęta 23 lipca 1992 roku.

Valery Gamgia na tle zaprojektowanej przez niego flagi na znaczku Abchazji z 1998 roku.

Stosunek długości do wysokości flagi wynosi 2:1. Wzdłuż długości umieszczono siedem naprzemiennych zielonych i białych pasków; cztery z nich są zielone, a pozostałe trzy białe. Pierwszy górny pasek jest zielony. Zielono-białe pasy były elementem flagi Republiki Górskiej Północnego Kaukazu (1918), a Abchazja była jej częścią. Kolor zielony symbolizuje życie, a kolor biały symbolizuje świetlaną przyszłość kraju.

Flaga Republiki Górskiej Północnego Kaukazu

W lewym górnym rogu obok masztu znajduje się jasnoczerwony prostokąt o długości 0,38 flagi o wysokości równej trzem pasom. W centrum czerwonego prostokąta znajduje się biała otwarta dłoń w pozycji pionowej. Siedem białych pięćpalce gwiezd umieszczono półokręgiem nad dłonią.

3. Whitney Smith, 29 listopada 1972 r., flagresearchcenter.org/credo/ (dostęp 02.08.2022)

2. J. Miller, Chorągwie i flagi polskie, Nasza Księgarnia, Warszawa 1962.
Godła i flagi świata, zebrał i opracował A. Bonasewicz, Iskry, Warszawa 1970.
J. Miller, Flagi, Wydawnictwo Harcerskie, seria „Mój konik”, Warszawa 1970.

Otwarta dłoń i siedem gwiazd na czerwonym tle zostały przejęte z flagi Królestwa Abchazji (VII-X). Kolor czerwony symbolizuje waleczność wojskową, a otwarta dłoń symbolizuje spokój, życzliwość i gościnność. Otwarta biała dłoń jest także symbolem państwowości abchaskiej, która powstała w czasach królestwa abchaskiego i liczy 12 wieków.

Siedem pięcioramiennych gwiazd reprezentuje siedem historycznych regionów Abchazji: Sadsz (Jigetia), Bzyp, Guma, Abjiua, Samyrzakan, Dal-Tsabal, Pshu-Aibga. Obejmują terytorium etniczne Abchazji od rzeki Khosta (granica z Ubykhami) do rzeki Ingur (granica z Mingrelianami) oraz od Morza Czarnego po Kaukaz⁴.

Prawda o fladze Abchazji⁵

Dziś prawie nikt nie wie, że tzw. Flaga „Abchazji”, symbol separatystów, będący znakiem czystek etnicznych, kojarzona w oczach wszystkich Gruzinów z symbolem wroga i całkowicie błędnie interpretowana, jest czysto gruzińska...

Chcemy zastanowić się, co ogólnie oznaczają symbole umieszczone na tej fladze: białe-zielone paski, biała dłoń prawej ręki na czerwonym tle i siedem czerwonych gwiazd...

Separatystyczne wyjaśnienie każde- go z nich jest następujące: dłoń – otwarta ręka oznacza Abchazów, a treść jest następująca: „Witajcie przyjaciele, stójcie wrogowie!” Według ich wyjaśnień symbol ten opiera się na fladze królestwa abchaskiego z okresu średniowiecza (VIII-X w.). Poziomo jeden po drugim są cztery zielone i trzy białe paski, które, jak mówią, przedstawiają republikę górali Północnego Kaukazu, utworzoną po rosyjskiej rewolucji październikowej i wkrótce zaanektowaną przez rosyjską Armię Czerwoną. Abchazja uważa się za część tego bytu. Liczba siedem w Abchazji jest uważana za liczbę świętą. Ułożone naprzemiennie jeden po drugim pasy zieleni i bieli symbolicznie odzwierciedlają tolerancję między islamem a chrześcijaństwem. Jeśli chodzi o siedem gwiazd, mają na myśli siedem regionów samowładnej Abchazji: Sadszen, Bzyb, Gumaa, Abzhuaa, Samurzakan, Dal-Tsabal i Pskhu-Aibga.

Analiza źródeł autentycznych unieważnia separatystyczną interpretację tego weksylium, a badanie źródeł historycznych wyraźnie wskazuje na fałszywość tego miernego i błędnego wyjaśnienia.

Otwarta dłoń: Wszystkie dokumenty istniejące o królestwie Egrisi-Abkhazeti (786-975), w oparciu o rozważanie wiarygodnych danych, wskazują, że było to typowe państwo gruzińskie, jednostka zachodniej Gruzji, jak przed nim Kolchida i Lazyka. Zarówno struktura administracyjno-terytorialna, jak i kościelna, a także orientacja polityczna tego królestwa, była powszechna gruzińska, wszystkie lokalne inskrypcje, annały czy inne dokumenty to gruzińskie dynastie królewskie (Gorgashalyani i Shavaliani), a nobilitas były

4. <http://mfaapsny.org/ru/helpful-information/symbols/> (dostęp 31.07.2022)

5. Prawda o fladze Abchazji (24.03.2012) w Nasza Abchazja – portal informacyjno-analityczny <https://abkhazeti.info/history/1332622707.php> (dostęp 31.07.2022)

w języku gruzińskim. Dlatego wniosek o nie gruzińskim pochodzeniu tej ręki jest błędny. Wiele materialnych zabytków pozostających w Gruzji na starożytnych wieżach i kościołach dowodzi, że ten symbol ręki jest czysto gruziński i jest wyjaśniany jako „Siła, czyli moc”, a nie „Witajcie przyjaciele, stójcie wrogowie...”. Dane te są dalej wzmacniane przez najważniejsze mapy przechowywane w bibliotekach Europy, w szczególności portolany opublikowane w wieku XIII-XV. Na kilku średniowiecznych mapach, wraz z wieloma punktami, przedstawiono flagi z pięcioma krzyżami i srebrną dłoń prawej ręki. Ta otwarta dłoń na mapach jest graficznym symbolem króla Gruzji, o czym świadczą te same legendy map genueńskich (Cenova). „Posiadłości wielkiego króla Gruzji” zostało zapisane na mapie sporządzonej w 1314 r. (1315), na której prawa srebrna dłoń, z wyjątkiem Suchumi, jest przedstawiona w pobliżu Gagry i Gonio. Oczywiście w tym czasie Gonio (Gonea), Gagra (Cacari) i Suchumi (Sebastopolis) były uważane za bezpośrednie posiadłości królewskie, czyli domeny.

Ten symbol dłoni zostanie powtórzony na portolanie Guillem Solera (Guillermus Soleri) w 1380 roku dla oznaczenia Suchumi, czyli w miejscu rezydencji władcy Dadiani. XIV-wieczny historyk arabski Al-Muhibbi pisze: „Gruzini mają dwóch królów, jednego Dawida, który rządzi w Tbilisi i Dadiani, który rządzi Suchumi (Tskhumi) i Abchazją (Zachodnia Gruzja). Nie jest to więc abchaski, ale starożytny gruziński symbol oznaczający władcę, mistrza.

Fragment portolanu Guillem Solera z widocznym symbolem dłoni. Fot. <https://abkhazeti.info/history/20120324001749318544.php>

Błędem jest też kojarzenie zielono-białych pasów z islamem i chrześcijaństwem, czy z Północnym Kaukazem XX wieku. Wystarczy spojrzeć na oryginalne źródła, aby obalić tę separatystyczną teorię. Na początku należy zauważyć, że Abchazja nigdy nie była częścią Republiki Ludów Górskich Północnego Kaukazu. A żeby rozwiać absurdalne „dowody” wyjaśniania religijnej symboliki flagi, ponownie przytaczamy unikatowe mapy przechowywane w różnych europejskich bibliotekach, a także dodajemy opinie specjalistów badających portolany. W pierwszej kolejności przedstawiamy portolan słynnego XIV-wiecznego kartografa z Majorki An-

gelino Dulcerta, którego trzy unikalne mapy zachowały się: we Florencji (Hoc opus fecit Angelinus de Dalorto ano dñi MCCXXV de mense martii composuit hoc) z 1325 r., druga z 1339 roku w Paryskim Muzeum Narodowym (no MCC-CXXXVIII mense Augusto Angelino Dulcert in Civitate Maioricarum Composuit) i trzecia z 1340 roku w British Library w Londynie (Add.MS.25691).

Na portolanie przechowywanym w bibliotece księcia Corsiniego i datowanym na 1325, nad Suchumi widnieje flaga z zielonymi i białymi paskami (na przemian). Na mapie z 1339 r. nad Tbilisi, które jest obecnie państwowym symbolem Gruzji, powiewa flaga pięciu krzyży, a nad Suchumi flaga pięciu krzyży połączona z chorągiewką w zielono-białe paski. Tymczasem na trzecim portolanie z 1340 roku obydwie chorągwie w zielone i białe pasy oraz z pięcioma krzyżami są połączone, co wskazuje na to, że autor oznaczył Suchumi jako miasto erystawskie⁶ podległe królowi Gruzji (tj. Należące do księcia z rodu Dadiani). Znana dziś flaga pięciu krzyży jest używana w Gruzji od średniowiecza i znajduje się jako płaskorzeźba na ścianach wielu kościołów. Tymczasem definicja flagi jest następująca: duży krzyż pośrodku oznacza ukrzyżowanego Chrystusa, a cztery mniejsze krzyże oznaczają cztery gwoździe na kończynach przybitego zbawiciela, a generalnie flaga przedstawia ukrzyżowanie Pana. Na portolanie z 1367 r. nad Tbilisi widnieje flaga pięciu krzyży, tak jak nad stolicą Gruzji, stworzona przez weneckich kartografów Francesco i Domenico Pizigani, mapa jest przechowywana we Włoszech, w bibliotece w Parmie. Tak więc twierdzenie separatystów, że zielone i białe paski oznaczają tolerancję religijną między chrześcijaństwem a islamem, a tym bardziej kojarzą się z Kaukazem Północnym, jest kompletnym absurdem, a biała flaga w paski oznacza po prostu księstwo, które powstało w Gruzji. W XIV wieku pod panowaniem książąt z rodu Dadiani i nazywano go „Sabediano”. Jedność tego weksylium z flagą z pięcioma krzyżami wyraźnie wskazuje na absurd interpretacji separatystycznej w związku z definicją religijną, czy też w odniesieniu do Kaukazu Północnego. Warto zauważyć, że placówki handlowe Europejczyków, w szczególności Republiki Genui, powstały w Gruzji w XIV wieku. Genueńczycy otrzymali prawo założenia pierwszej placówki handlowej na gruzińskiej ziemi w 1354 roku od suwerennego księcia Odishi, Jerzego II Dadiani (1345-1384), który zgodził się na to ze swoim „starszym”, czyli głównym królem Gruzji Dawidem IX. W tamtym okresie Włosi słynęli z gromadzenia danych, przekazywania ich i opisywania, dlatego przedstawiamy mapy wydawane w różnych warsztatach kartograficznych w różnych latach, które przedstawiają weksylia ówczesnej Gruzji, zgodnie powtarzając flagi wskazane na mapach Angelino Dulchera. Portolan, datowany na 1439, autorstwa katalońskiego kartografa pochodzenia żydowskiego, Gabriela de Valseca, związanego z jedną z najlepszych szkół kartograficznych tamtych czasów na Majorce,

6. Eristavi – pochodzi z języka gruzińskiego i oznacza dosłownie „głowa ludu” („eri” – ludzie, i „tavi” – ludzie). W starożytnej i wczesnośredniowiecznej Gruzji to tytuł władcy dużej prowincji, zajmującego trzecie miejsce w hierarchii arystokratycznej po mepe – królu i mtavars – suwerennym księciu.

dokładnie przedstawia flagę króla Gruzji, połączoną z flagą Dadiani, wskazaną w Suchumi. A także stworzony przez niego portolan datowany na 1447 r. przechowywany w paryskiej Bibliotece Narodowej, jest dokładnym powtórzeniem mapy z 1439 roku, gdzie w Suchumi wskazano sztandar pięciu krzyży (króla Gruzji) oraz zielono-białą (księcia Dadiani) w postaci kombinowanej, w rezydencji Dadiani. A także portolan stworzony w 1456 roku w Barcelonie przez Jacopo Bertrana, który jest całkowicie zgodny z poprzednimi mapami, a flaga z siedmioma zielono-białymi paskami jest połączona z flagą z pięcioma krzyżami. Jednocześnie Suchumi jest określone jako Sebastopolis-Poto megrelo, czyli port Mingrelia, a toponim ten powtarza się na wielu podobnych mapach opublikowanych w XIV-XVI wieku. Innym dowodem jest wydany w drugiej połowie XV wieku portolan, znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Paryżu, który również powtarza flagę Gruzji, znakowaną w różnych warsztatach kartograficznych. Jeszcze kilka jednostek takich map można znaleźć w różnych repozytoriach we Włoszech czy w Europie, jednak powyższe dokumenty dają jasne wyobrażenie o symbolice królestwa Gruzji w średniowieczu i kategorycznie wykluczają wypowiedzi separatystyczne i łączenie tej flagi ze światem niegruzińskim lub nadanie mu religijnego i politycznego zabarwienia.

Siedem gwiazd, siedem regionów samowładnej Abchazji: Sadszen, Bzyb, Gumaa, Abzhiva, Samurzakan, Dal-Tsabal i Pskhu-Aibga.

Jedynie, w czym możemy zgodzić się z separatystami, to mistyczne znaczenie gwiazdy w mitologii Abaza, ten symbol nie ma nic wspólnego z gruzińskim światem chrześcijańskim, ale dokonamy niewielkiej korekty nazw regionów. Na podstawie analizy znalezionych przez nas średniowiecznych map i źródeł historycznych, można powiedzieć, że od późnego średniowiecza na tereny Abchazji przybywała ludność niegruzińska (czerkiesko-abazińska) z Północnego Kaukazu, co zmieniło nie tylko sytuację demograficzną w czasach starożytnych. Region gruziński, ale także życie kulturalne i toponimie. Nazwy tych siedmiu regionów wymienionych powyżej są w większości zniekształcone lub zmienione, a ich abchaskie pochodzenie jest absurdalne. W szczególności: **Sadzowie (Саҟәи)**, oznacza jedno z plemion Abaza-Adyghe, które pojawiło się w tych miejscach w późnym średniowieczu, a historyczna nazwa tego regionu to Sanigia, była to ziemia należąca do Swano-Kolchów (zachodnie plemiona gruzińskie).

Bzyb (Бзыб) – zniekształcona nazwa gruzińskiego Bzebi, słynącego w starożytnej Kolchidzie z najlepszego bukszpanu, a na europejskich mapach średniowiecza toponim jest tłumaczony i oznaczony jako cavo de buxo („port bukszpanu”).

Gumaa to zniekształcona abchazka forma gruzińskiej nazwy Gumista, która jest wskazana na mapie z 1738 roku.

Samurzakano – forma gruzińska, oznacza posiadłość Murzakana, domniemane posiadanie gałęzi abchaskich władców Szerwaszidze, którą opanowali od końca XVII wieku.

Abzhuaa to zniekształcona abchazka forma gruzińskiego toponimu. Pierwotna forma Abchazeti (Afchazeti), znana w źródłach historycznych jako wieś Egrisi (Mingrelia). **Dal-Cabal** – zniekształcona abchazka forma gruzińskiego (w języku Swanów) wyrażenia, oznacza Dali (bogini w gruzińskiej mitologii) i Cebelda (w języku Swanów sabli-kasztan, czyli tsabliani-kasztanowiec).

Pschu-Aibga (Псхәы) – zniekształcone od gruzińskiego imienia Baschi, czyli oznaczającego posiadłości starożytnych gruzińskich plemion Meszów żyjących w starożytnej epoce między Pitsundą (Pitiunta) a Suchumi (Dioscurias).

W ten sposób zawłaszczenie najstarszych symboli gruzińskich i flagi gruzińskiej, należących do króla Gruzji i rodziny najsilniejszych panów feudalnych zachodniej Gruzji, Dadiani, i przedstawienie ich jako niegruzińskich na podstawie „argumentów” zabranych z powietrza, wywołują jedynie uśmiech i są łatwe do rozwiania. Abchazja, to starożytne chrześcijańskie centrum Gruzji i świata, była, jest i będzie Gruzją, ziemią Swano-Kołchów!

FLAGA ADYGEI

Adygeja (Adygea, Republika Adygei) to autonomiczna republika wchodząca w skład Federacji Rosyjskiej, położona jest na południu jej europejskiej części. Republika Adygei jest enklawą na terytorium Kraju Krasnodarskiego.

Mapa Adygei

Flaga Adygei

Projekt flagi Republiki Adygei został oparty na fladze narodu czerkieskiego. Zieleń na fladze symbolizuje naturę i islam, dwadzieścia złotych (żółtych) gwiazd to dwadzieścia prowincji Czerkiesji, a złote (żółte) skrzyżowane trzy strzały to nawiązanie do czerkieskiego światopoglądu Chabze (Adyge Chabze) co oznacza: *pokój, jeśli jesteś moim przyjacielem, wojnę, jeśli mnie zaatakujesz*. Flaga została ustanowiona 24 marca 1992 r. i była używana do 7 czerwca 2007 r. Wówczas została zastąpiona flagą z bardziej wygiętymi w łuk dziewięcioma gwiazdami. Obecna flaga wyglądem jest bardziej zbliżona do flagi czerkieskiej.

Flaga Adygei używana od 7 czerwca 2007 r.

Flaga Czerkiesów

Flagę Czerkiesów zaprojektował w 1830 roku Seferbij Zaneqo, czerkieski bohater narodowy i przywódca ruchu oporu. Do 1864 roku strzały na fladze były czarne co oznaczało walkę z rosyjskim imperializmem. Flaga jest używana przez Czerkiesów na całym świecie.

FLAGI AFGANISTANU

Afganistan to państwo położone w Azji Południowej, ze stolicą w Kabulu. Kraj od wieków targany konfliktami zbrojnymi zarówno walkami wewnętrznymi jak i interwencjami z zewnątrz. W nocy z 24 na 25 grudnia 1979 roku rozpoczęła się interwencja radzieckich wojsk w tym kraju i trwała do stycznia 1992 r.

Mapa Afganistanu

W marcu tegoż roku prezydent Mohammad Najibullah, po utracie sowieckiego poparcia, zrezygnował z władzy. Na terenie państwa 26 kwietnia 1992 r. zostało utworzone Islamskie Państwo Afganistanu.

Flaga Republiki Afganistanu używana od 30 listopada 1987 r. do 26 kwietnia 1992 r.

Flaga Republiki Afganistanu została wprowadzona 30 listopada 1897 r. w ramach zmian konstytucji Pojednania Narodowego Mohammada Najibullaha. Składała się z trzech poziomych pasów w kolorach, od góry: czarnego, czerwonego i zielonego. Po lewej stronie, na pasach czarnym i czerwonym, umieszczono godło kraju: wschodzące słońce za półkolistego zielonego pola, otoczone wieńcem z kłosów zboża, u dołu między kłosami pół koła zębatego, kłosa i koło przewiązane

wstążkami w barwach flagi. Na polu ustawiono minbar⁷. Od poprzedniej flagi różni się wyglądem godła. Z poprzedniego usunięto czerwoną gwiazdę i księgę, koło zębate było u góry, a pole było proste.

Flaga Islamskiego Państwa Afganistanu używana od 27 kwietnia do 6 grudnia 1992 r.

Ta flaga Islamskiego Państwa Afganistanu była używana tymczasowo i w kilku wariantach tylko od 27 kwietnia do 6 grudnia 1992 r. Składa się z trzech poziomych pasów, który barwy zieloną i czarną zamieniono, a kolor czewony zastąpiono białym. Na pasie górnym zielonym umieszczono takbir⁸, a na środkowym białym szahadę⁹.

Inna wersja flagi Islamskiego Państwa Afganistanu używana w 1992 r.

W 1992 r. używana była również flaga o trzech poziomych pasach: czarnym, białym i zielonym, ale bez napisów.

7. Minbar, mimbar (arab. miejsce, skąd się woła, wzniesienie) – kazalnica, która jest standardowym wyposażeniem meczetu.
8. Takbir (arab. تَكْبِيرٌ, wymawiane [tak.bi:r] – arabskiego określenie na zwrot Allāhu Akbar (arab. رَبُّكَ أَكْبَرُ), tłumaczony jako: „Bóg jest wielki”. Zwrot ten w islamie stanowi zarówno nieformalne wyznanie wiary w Allaha, jak i jej formalną deklarację.
9. Szahada (arab. شَهَادَة, šahāda) - muzułmańskie wyznanie wiary, będące jednym z pięciu obowiązków każdego muzułmiana (w islamie sunnickim). Szyci także wiążą szahadę ze swoimi filarami wiary. Składa się ono ze słów w języku arabskim: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ (lā 'ilāha 'illā-llāh, muḥammadun rasūlu-llāh), tzn. „Nie ma boga prócz Allaha, a Mahomet jest jego Prorokiem”.

Flaga Islamskiego Państwa Afganistanu używana od 7 grudnia 1992 r. do 27 stycznia 2002 r.

Pod koniec 1992 r. rządy w Afganistanie objął Burhanuddin Rabbani i jego rząd dokonał kolejnej zmiany flagi. Układ barw był taki sam jak na poprzednim weksylium. Dodano w centralnej części płata godło takie samo jak godło z czasów monarchii (1931 – 1973). Godło Afganistanu ma u góry napis Szahada w języku arabskim. Poniżej znajduje się wizerunek meczetu z mihrabem i minbarem, wewnątrz. Do meczetu przymocowane są dwie flagi, które mają oznaczać flagi Afganistanu. Pod meczetem znajduje się napis z rokiem Hidżry ۱۲۹۸ (1298 – w kalendarzu gregoriańskim 1919), rok, w którym Afganistan uzyskał niezależność od wpływów brytyjskich. Wokół meczetu znajdują się snopy pszenicy. W dolnej części na wstędze umieszczono napis „ناتسناغفا اد تلود یمالسا” (Islamskie Państwo Afganistanu). Wokół snopów pszenicy umieszczono dwie skrzyżowane szable perskie typu szamszir.

FLAGA ALBANII

Albania to państwo położone w południowo-wschodniej Europie na Bałkanach. Stolicą kraju jest Tirana. Po drugiej wojnie światowej władzę w Albanii przejęli komuniści. W ciągu kolejnych lat kraj ten pogrążył się w izolacji międzynarodowej. Komuniści utracili władzę w Albanii w 1992 r. na skutek demokratycznych wyborów.

Mapa Albanii

Flaga Albanii od 7 kwietnia 1992 roku

Flagą Albanii od 7 kwietnia 1992 roku jest czerwony płat tkaniny o proporcjach 5:7 z umieszczonym na środku czarnym dwugłowym orłem, kiedy to z nad głowy orła usunięto pięcioramienną złotą gwiazdę.

Tradycja tej flagi wywodzi się z czasów Jerzego Kastrioty, zwanego Skanderbegiem, narodowego bohatera Albanii, wysokiego oficera armii tureckiej, który w ciągu jednej nocy zapoczątkował walkę swojego narodu o niepodległość. Ród Kastriotów używał jako herbu właśnie bizantyjskiego dwugłowego orła. Na pamiątkę tego, że Skanderbeg walczył z Turkami przez 25 lat i stoczył z nimi 25 bitew, orzeł ma 25 piór.

3 listopada 1443 roku, podczas bitwy Turków z Węgrami pod Niszem, Skanderbeg opuścił wojska tureckie wraz ze swoim trzystuosobowym oddziałem i przedostał się do Albanii. 27 listopada 1443 roku zajął twierdzę Kruja. Nad białymi murami Kruji załopotał czerwony sztandar Kastriotów z czarnym dwugłowym orłem. Następnego dnia Skanderbeg proklamował niezależność księstwa albańskiego, wypowiadając słowa „Nie przyniosłem wam wolności. Znalazłem ją pośród was”.

Flaga Albanii używana w latach 1946 – 1992

FLAGA REPUBLIKI AŁTAJU

Republika Ałtaju to autonomiczna republika wchodząca w skład Federacji Rosyjskiej. Położona jest w południowej części zachodniej Syberii. Siedzibą władz jest Górnoałtajsk. Republika Ałtaju została utworzona w marcu 1992 roku z przekształcenia Górno-Ałtajskiej Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

Mapa Republiki Ałtaju

Flaga Republiki Ałtaju

Flaga Republiki Ałtaju to dwukolorowy płat tkaniny z czterema poziomymi pasami kolorów białym i jasnoniebieskim.

niebieskim. Szerokość pasów, od góry, w proporcjach 67:4:4:25. Biel na fadze symbolizuje wieczność, miłość i zgodność ludów republiki oraz Rosjan. Niebieski symbolizuje czystość, góry, rzeki, jeziora i niebo oraz Ałtajczyków.

Projektantem flagi jest Władimir Pietrowicz Czukujew z Górno-Ałtajska. Ustanowiona została 2 lipca 1992 roku. Początkowo miała proporcje 1:2, ale 29 czerwca 1994 r. zmieniono je na 2:3. Ponownej zmiany proporcji flagi dokonano 24 kwietnia 2003 r. na 1:2, a 20 lutego 2016 r. powrócono do proporcji 2:3¹⁰.

FLAGA AMERYKANÓW POCHODZENIA FRANCUSKIEGO

Amerykanie pochodzenia francuskiego to obywatele Stanów Zjednoczonych, którzy identyfikują się z pełnym lub częściowym dziedzictwem francuskim lub francusko-kanadyjskim. W całym kraju jest około 10,4 miliona mieszkańców, którzy deklarują takie pochodzenie.

Stanem o największym odsetku osób identyfikujących się jako mające francuskie pochodzenie jest Maine, podczas gdy stanem o największej liczbie osób o francuskim pochodzeniu jest Kalifornia. Wiele miast w USA ma dużą populację francusko-amerykańską. Miastem o największej koncentracji ludności pochodzenia francuskiego jest Madawaska w stanie Maine, natomiast największą populację francuskojęzyczną pod względem odsetka osób mówiących w USA znajduje się w St. Martin Parish w Luizjanie.

Flaga Amerykanów pochodzenia francuskiego

Flaga Amerykanów pochodzenia francuskiego została po raz pierwszy zaprezentowana 24 czerwca 1992 r. przez Édith Butler, kanadyjską piosenkarkę, autorkę tekstów i folklorystkę pochodzenia akadyjskiego¹¹, podczas swojej trasy koncertowej w Manchesterze w stanie New Hampshire. Weksylium to przekazała jej społeczność francusko-amerykańska ze stanów Nowy Jork, Vermont, New Hampshire i Massachusetts.

10. <http://www.vexillophobia.ru/russia/index.htm> (dostęp 02.08.2022)

11. Akadyjczycy to potomkowie Francuzów, którzy osiedlili się w kolonii Akadia w Nowej Francji w XVII i XVIII wieku.

Flagę stanowi prostokątny płat tkaniny przedzielony czerwonym pasem skośnym od dołu części czołowej do góry części swobodnej. Lewa górna część płata jest niebieska, a prawa dolna biała. Na tle niebieskim umieszczono białą pięcioramienną gwiazdę, a na białym fleur-de-lis¹², taka sama jak na fładze Quebecu. Proporcje flagi to 2 : 3.

Flaga ta została stworzona jako reprezentacja społeczności amerykańskiej pochodzenia francuskiego. Kolory na fładze odzwierciedlają trójkolorowe flagi USA i Francji. Biała gwiazda symbolizuje jedność Amerykanów pochodzenia francuskiego w całym kraju i ich solidarność z USA. Lilia symbolizuje związek z ziemią francuską, z której wyemigrowali ich przodkowie¹³.

FLAGA ARCACH

Arcach (Republika Arcach), także Górski Karabach (Republika Górskiego Karabachu) to terytorium formalnie należące do Azerbejdżanu, w rzeczywistości funkcjonujące jako niepodległe państwo. Nie jest uznawane na świecie. Kraj jest zależny i ściśle połączony z Armenią, pod wieloma względami funkcjonuje jako część Armenii.

Mapa Republiki Arcach w latach 1994 – 2020

Region Górnego Karabachu, zamieszkaný głównie przez Ormian, został zajęty zarówno przez Azerbejdżańską Republikę Demokratyczną, jak i Pierwszą Republikę Armenii, gdy oba te kraje uzyskały niepodległość w 1918 r. W 1920 r. wybuchła krótka wojna o region. Spór został powstrzymany po ustanowieniu nad tym obszarem kontroli przez ZSRR i utworzeniu Obwodu Autonomicznego Górnego Karabachu w ramach Azerbejdżańskiej Socjalistycznej

12. Fleur-de-lis to lilia, która jest używana jako wzór dekoracyjny lub symbol. Szczególnie związany jest z Francją.

13. <https://modernefrancos.com/making-a-statement-with-franco-american-flags/>

Republiki Radzieckiej w 1923 r. W 1991 r. przeprowadzono w Obwodzie i i sąsiedniej prowincji Szahumian referendum, które doprowadziło do ogłoszenia niepodległości Republiki Arcach. Konflikt etniczny doprowadził do wojny w Górskim Karabachu w latach 1991 – 1994. W kolejnych latach wybuchły dalsze konflikty, a najbardziej znaczący podczas wojny w 2020 r.

Flaga Republiki Arcach

Flaga została ustanowiona 2 czerwca 1992 r. Stanowi ją prostokątny płat tkaniny składający się z trzech, równej szerokości, poziomych pasów (od góry): czerwony, niebieski i pomarańczowy. Od dwóch krawędzi strony swobodnej płata zaczyna się biały, pięcioletni wzór dywanu schodkowego, łączący się w 1/3 długości flagi. Proporcje weksylium to 1 : 2.

Flaga Republiki Arcach wywodzi się z flagi Armenii do której dodano biały wzór, który tworzy strzałkę skierowaną na zachód co ma symbolizować dążenie do zjednoczenia z Armenią¹⁴.

Flaga Armenii używana przez Republikę Arcach do 1 czerwca 1992 r.

FLAGA BASZKORTOSTANU (BASZKIRII)

Baszkortostan (Republika Baszkortostanu) to autonomiczna republika wchodząca w skład Federacji Rosyjskiej. Położona jest w Europie i Azji, w południowej części Uralu. Jest częścią Nadwołżańskiego Okręgu Federalnego. Stolicą republiki jest miasto Ufa.

14. <http://www.vexilloграфия.ru/azerbaj/index.htm> (dostęp 02.08.2022)

Mapa Baszkortostanu

Po zdobyciu w Rosji władzy przez bolszewików 23 marca 1919 roku utworzono Baszkirską Autonomiczną Republikę Radziecką – pierwszą narodową autonomię w Rosji. 11 października 1990 r. przyjęto Deklarację Suwerenności Państwowej Baszkirskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej i zmieniono nazwę na Baszkirską Socjalistyczną Republikę Radziecką. Po rozpadzie ZSRR ogłoszono suwerenność Baszkiri, a 25 lutego 1992 r. przyjęto nazwę Baszkortostan. Tego samego dnia ustanowiono flagę Republiki.

Flaga Baszkortostanu

26 listopada 1990 r. dekretem Rady Ministrów Baszkirskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej nr 211 ogłoszono konkurs na najlepszy projekt flagi, herbu i hymnu republiki, opracowano „Regulamin konkursu” i wyznaczono skład komisji. Do komisji konkursowej wpłynęło około 40 projektów symboli państwowych.

Swoje projekty zaprezentowali M.Usmanov, R.Chabikhmetov, Kh.Usmanov, I.Shayakhmetov, Sh.Chuzhin i inni. Projekty były bardzo różne, proponowano umieszczenie na fładze sierpa i młota, głowy wilka – totemu Baszkirów,

gwiazd itp. Największe poparcie uzyskała niebiesko-zielono-biała flaga z dodatkiem zielonego paska obrazu „kurai”¹⁵ w centrum, ale w listopadzie 1991 r. Republika Komi przyjęła podobną flagę i aby jej nie powtarzać, posłowie Baszkiru postanowili zmienić kolejność pasków flagi narodowej.

W rozporządzeniu ustanawiającym nowe weksylium tak zostało on opisane: „Flaga narodowa Republiki Baszkirii to prostokątny trójkolorowy płat z godłem, składający się z poziomych pasów o równej szerokości: górny pasek jest niebieski, środkowy jest biały, a dolny zielony. Na środku białego paska przedstawiony jest emblemat w złotym kolorze – okrąg, wewnątrz którego znajduje się stylizowany kwiat kurai, składający się z 7 płatków. Stosunek szerokości flagi do jej długości wynosi 1 : 2. Górna część, pasy środkowe i dolne stanowią 1/3 szerokości flagi, okrąg znajduje się w środku flagi, jego średnica to 1/8 długości lub 1/4 szerokości flagi”.

Flagę zaprojektowali: Olga Evgenievna Asabina i Ural Temirbulatovich Masalimov¹⁶.

FLAGA REPUBLIKI BOŚNI I HERCEGOWINY

Republika Bośni i Hercegowiny to państwo istniejące w latach 1992-1995. Utworzone zostało po odłączeniu się Socjalistycznej Republiki Bośni i Hercegowiny od Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii. Stolicą kraju było Sarajewo. W 1995 roku zostało przemianowane na Bośnię i Hercegowinę.

Mapa Bośni i Hercegowiny

15. Kurai – w języku baszkirskim flet podłużny, ale jednocześnie oznacza suche trzciny. Wyrabiany jest z żebrowca uralskiego (Pleurospermum uralense). Kompozycję kurai, nawiązującą wyglądem do żebrowca uralskiego, opracował artysta Nil Zinnatovich Khabibullin w latach 60. XX wieku jako wygaszacz ekranu telewizyjnego z okazji dni kultury baszkirskiej organizowanych w Leningradzie.

16. http://www.vexilloграфия.ru/russia/subjects/bas_kiria.htm (dostęp 02.08.2022)

Flaga Republiki Bośni i Hercegowiny

Flaga Republiki Bośni i Hercegowiny została ustanowiona 20 maja 1992 roku. Stanowił ją biały płat tkaniny na którego środku umieszczono herb państwowy (niebieska tarczy z białym skosem i sześcioma złotymi liliami). Nawiązywał on do herbu bośniackiej szlachty, a później dynastii królewskiej rodu Kostromanić w latach 1377 – 1463. Flaga była używana do 3 lutego 1998 r. Nieoficjalnie jest używana przez Bośniaków podczas różnego typu uroczystości jako rodzaj flagi etnicznej.

Poprzednia flaga Republiki Bośni i Hercegowiny

Od uzyskania niepodległości czyli 3 marca do 20 maja 1992 r. używano flagi Socjalistycznej Republiki Bośni i Hercegowiny. Stanowił ją prostokątny płat czerwonej tkaniny z flagą Jugosławi w kantonie.

FLAGA BRAZYLII

Brazylia to największe i najludniejsze państwo położone w Ameryce Południowej. Stolicą kraju jest Brasilia.

Mapa administracyjna Brazylii

Flaga Brazylii od 11 maja 1992 roku

Flaga Brazylii od 11 maja 1992 roku

Flaga Brazylii to niebieskie koło przedstawiające rozgwieżdżone niebo na którym odwzorowano dziewięć gwiazdo- zbiorów (Mały Pies, Wielki Pies, Kil, Panna, Hydra, Krzyż Południa, Oktant, Trójkąt Południowy i Skorpion),

które przecina biała wstęga z napisem w języku portugalskim *Ordem e Progresso* (Ład i Postęp), umieszczone w żółtym rombie, a ten na zielonym polu.

Flaga została oficjalnie ustanowiona 19 listopada 1889 roku i miała wówczas 21 gwiazd. Każda z nich odpowiada brazylijskiej jednostce federalnej. W 1960 roku dodano jedną reprezentującą stan Guanabara, kolejną w 1968 roku reprezentującą stan Acre oraz 11 maja 1992 roku cztery reprezentujące stany Amapá, Roraima, Rondônia i Tocantins. Obecnie na fładze Brazylii znajduje się więc 27 gwiazd.

FLAGA BURIACJI

Buriacja (Republika Buriacji) to autonomiczna republika wchodząca w skład Federacji Rosyjskiej. Położona jest w Syberii Wschodniej (Zabajkale). Stolicą jest miasto Ułan-Ude.

Mapa Buriacji

30 maja 1923 roku Buriacko-Mongolska Autonomiczna Socjalistyczna Republika Radziecka została utworzona z dwóch autonomicznych regionów Buriacko-Mongolskich Syberii i Dalekiego Wschodu. W dokumentach z lat dwudziestych republikę nazywano Buriacko-Mongolską Autonomiczną Socjalistyczną Republiką Radziecką lub po prostu „Burrepubliką”. W 1958 nazwę zmieniono na Buriacką Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Radziecką. 8 października 1990 r. Rada Najwyższa Buriackiej ASRR przyjęła Deklarację o suwerenności państwowej Buriackiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Zgodnie z tym dokumentem Buriacja zrzekła się statusu autonomii i proklamowała na swoim terytorium suwerenność państwową Buriackiej SRR. 24 maja 1991 r. Kongres Deputowanych Ludowych RSFSR zatwierdził tę decyzję, zmieniając art. 71 Konstytucji RSFSR z 1978 r.

27 marca 1992 r. Rada Najwyższa Buriacji przyjmuje ustawę zmieniającą nazwę Buriacji SRR na Republikę Buriacji¹⁷.

Flaga Buriacji

Flaga Republiki Buriacji została zatwierdzona Dekretem Sądu Najwyższego Republiki Buriacji z dnia 29 października 1992 r., jednocześnie wprowadzono zmiany do Konstytucji na mocy odrębnej ustawy. Flaga składa się z trzech poziomych pasów: niebieskiego, dwukrotnie szerszego od pozostałych, białego i żółtego. W części przydrzewcowej niebieskiego pasa, w odległości 1/4 długości flagi od drzewca, znajdują się trzy złote (żółte) elementy symbolu Soyombo¹⁸ (czyli pa- trząc od góry wizerunek paleniska z trzema płomieniami, słońca i księżyca). Stosunek długości flagi do jej szerokości wynosi 2:1. Autorami flagi są N. Batuev, V. Abaev, S. Kalmykov. Pasy flagi są czasami tłumaczone jako religie, które dominowały w różnych czasach w Buriacji: niebieski – przedbuddyjski tengrianizm, biały – prawosławie, żółty – lamaizm¹⁹.

18. Symbol Soyombo to narodowy symbol Mongolii, który znajduje się na jej fładze. Wymyślony został przez Zanabazara w 1686 roku.

19. <http://www.vexillographia.ru/russia/subjects/buriat.htm> (dostęp 01.08.2022)

17. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Бурятия> (dostęp 01.08.2022)

FLAGA CZUWASZJI

Czuwaszja (Republika Czuwaska) republika w europejskiej części Federacji Rosyjskiej. Stolicą jest miasto Czeboksary.

Mapa Czuwaszji

Powstała na podstawie dekretu Wszechrosyjskiego Centralnego Komitetu Wykonawczego i Rady Komisarzy Ludowych z 24 czerwca 1920 r. jako Czuwaski Obwód Autonomiczny. 21 kwietnia 1925 r. została przekształcona w Czuwaską Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Radziecką. 15 lipca 1929 r. weszła w skład terytorium Niżnego Nowogrodu. 5 grudnia 1936 r. przekształcona w Czuwaską Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Radziecką. Od 13 lutego 1992 r. – Republika Czuwaska.

Flaga Czuwaszji

Flaga Republiki Czuwaskiej została ustanowiona 29 kwietnia 1992 r. Zaprojektował ją artysta Elli Michajłowicz Jurjew (1936-2001). Flaga Czuwaszji to prostokątny płat tkaniny o proporcjach 5:8, podzielony na dwa poziome pasy, żółty górny i purpurowy dolny. W geometrycznym środku

plata znajduje się kompozycja zajmująca 1/3 jej długości, składająca się z emblematów "Drzewa Życia" i "Trzech Słońc".

Godło „Drzewo Życia”, zajmujące 3/5 szerokości flagi to znak wykonany na podstawie starożytnego pisma runicznego Czuwaszów, którego sylwetka przypomina czczony przez nich dąb, mocny i trwały, odporny na złe warunki atmosferyczne. Symetria kompozycji „Drzewa Życia” wyraża pragnienie Czuwaszów do wewnętrznej duchowej harmonii, harmonii z otaczającym światem i naturą. Ponadto „Drzewo Życia”, jako jeden organizm, uosabia jedność narodów żyjących na terytorium Republiki Czuwaskiej. „Drzewo Życia” składa się z pięciu elementów, główny stanowi środek całej kompozycji, ma dolne pole u podstawy i kończy się u góry dwoma rozchodzącymi się pod kątem 90 stopni „gałęziami Drzewa” w formie ornamentu narodowego „сунт х”. Ten element oznacza rdzenną ludność Republiki Czuwaskiej – Czuwaszów zamieszkujących terytorium republiki. Dwa dolne elementy, umieszczone symetrycznie po obu stronach głównego elementu, mają fioletowe paski u podstawy oddzielone od dolnego purpurowego pola i głównego elementu żółtym pasem o szerokości 1,5 procent długości flagi, zakończony „gałęziami” w formie narodowego ornamentu – oznacza Czuwaszów mieszkających poza Republiką Czuwaską. Dwa środkowe elementy w postaci krótkich pochyłych pasków, nie przylegających do głównego pnia „Drzewa”, a także zakończone ornamentem narodowym, rozmieszczone symetrycznie po obu stronach głównego elementu pod kątem 45 stopni do niego między „gałęziami” głównego i dolnego elementu, oznaczają ludność Republiki Czuwaskiej innych narodowości. Pień i gałęzie „Drzewa Życia” są uformowane z pionowych, poziomych i ukośnych pasów, których szerokość wynosi 1,5 procenta długość flagi. Całkowita szerokość pnia „Drzewa Życia” wynosi 6,5 procent długości flagi.

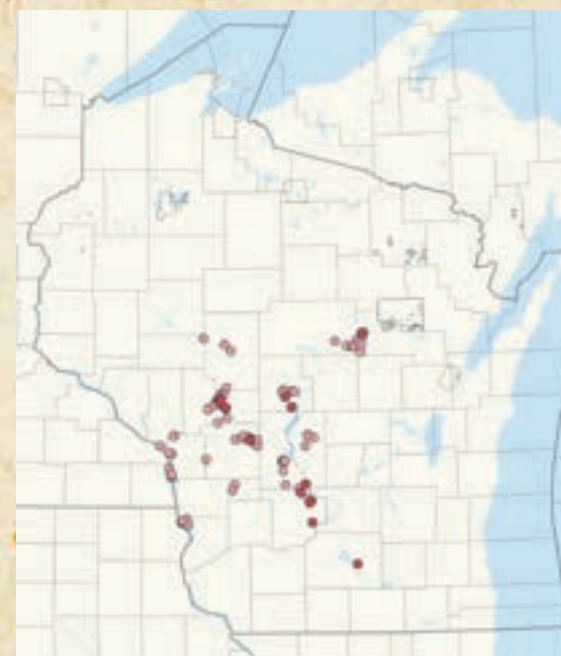
Godło „Trzy słońca”, składające się z trzykrotnie powtarzającego się starożytnego znaku słonecznego (gwiazda ośmioramienna), symbolizuje światło słoneczne, które daje życie i chroni dobro. Potrójne powtórzenie gwiazdy, która przysłania główne godło flagi – „Drzewo Życia”, oznacza ludową koncepcję Czuwaszów „Пулн’, Пур, Пулатп’р” („Byliśmy, jesteście, będziemy”) i jest jej graficznym wyrażeniem. Wysokość i szerokość każdej gwiazdy to 1/5 wysokości flagi. Szerokość ramion wszystkich gwiazd wynosi 2,7 procent długości flagi. Środkowa postać ośmioramiennej gwiazdy znajduje się nad „Drzewem Życia” w geometrycznym środku płata flagi. Dolne końce gwiazdy spoczywają na „gałęziach Drzewa” w postaci narodowego ornamentu „сунт’х” w centralnej części kompozycji „Drzewo Życia”.

Dwie boczne ośmioramienne gwiazdy znajdują się na lewo i na prawo symetrycznie od gwiazdy środkowej. Ich dolne końce spoczywają na „gałęziach Drzewa” w postaci narodowego ornamentu „суит`х” w centralnej części kompozycji „Drzewo Życia”²⁰.

20. <http://www.vexillographia.ru/russia/subjects/chuvasia.htm>
(dostęp 01.08.2022)

FLAGA NARODU HO-CHUNK

Naród Ho-Chunk to rdzenni Amerykanie w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Ich historyczne terytorium obejmuje obecne stany Wisconsin, Minnesoty, Iowy i Illinois. Obecnie przynależą oni do dwóch plemion: Ho-Chunk naród z Wisconsin i plemię Winnebago z Nebraska.

Mapa zamieszkiwania narodu Ho-Chunk w stanie Wisconsin

Flaga narodu Ho-Chunk z Wisconsin

Flaga narodu Ho-Chunk została ustanowiona w 1992 r. Stanowi ją biały prostokątny płat tkaniny z niebieską obwódką, ozdobną aplikacją i plemienną pieczęcią na środku. Pięć podstawowych kolorów flagi – czerwony, biały, zielony, niebieski i czarny – reprezentuje określone zwierzęta w systemie pokrewieństwa, w którym każdy klan jest powiązany z określonym zwierzęciem i ma nadzieję uzyskać godne podziwu cechy tego zwierzęcia. Każdy kolor ma również specjalne znaczenie w świętych opowieściach plemiennych, które są przywoływane przez ich użycie na fladze.

Pieczęć, została ustanowiona w 1984 roku, jest białą z czarnymi krawędziami. Przedstawia dwa najważniejsze

zwierzęta w wierzeniach rdzennych Amerykanów, ptaka grzmota (thunderbird) i niedźwiedzia. Thunderbird, przedstawiony jest jako bielak amerykański, reprezentuje cztery wyższe klany: Grzmot, Orzeł, Gołąb, Wojownik; niesie fajkę dla pokoju narzuconego przez klan Grzmot – fajka ma żółte pióra i czerwoną główkę. Poniżej znajduje się czarny niedźwiedź, reprezentujący osiem niższych klanów: Niedźwiedź, Wilk, Jeleń, Łoś, Bawół, Duch Wody, Wąż i Rybę oraz Klan Niedźwiedzia będący „Wodzem Ziemi” w wierze Ho-Chunk. W społeczeństwie Ho-Chunk członkowie klanu Niedźwiedzia utrzymują porządek, zapewniając żołnierzy i policję. Brązowa maczuga wojenna oddziela thunderbirda od niedźwiedzia. Ten wzór był powszechny wśród wielu plemion na zachodnich krańcach Wielkich Jezior²¹.

FLAGA FEDERALNEJ REPUBLIKI
JUGOSŁAWII

Federalna Republika Jugosławii to państwo powstałe 27 kwietnia 1992 r. z rozpadu Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii, będące federacją Republiki Serbii i Republiki Czarnogóry. Państwo to istniało w latach 1992-2003, kiedy to utworzono Serbię i Czarnogórę, a oficjalnie Związek Państwowy Serbii i Czarnogóry.

Mapa Federalnej Republiki Jugosławii

21. <https://www.cityofmadison.com/news/city-to-fly-ho-chunk-nation-flag-at-madison-municipal-building> (dostep 02.08.2022)

Flaga Federalnej Republiki Jugosławii

Flaga Federalnej Republiki Jugosławii została ustanowiona 27 kwietnia 1992 r. Stanowi ją prostokątny płat tkaniny podzielony na trzy poziome, równej szerokości, pasy (od góry): niebieski, biały i czerwony. Powstała z flagi socjalistycznej Jugosławii poprzez usunięcie czerwonej gwiazdy. Proporcje płata 1 : 2.

Używana była do 2003 roku.

FLAGA KAŁMUCJI

Kałmucja (Republika Kałmucji) to autonomiczna republika w Federacji Rosyjskiej. Położona jest na południowo-wschodnich krańcach europejskiej części Rosji.

Mapa Kałmucji

Kałmucja została włączona do Rosji Sowieckiej w lipcu 1920 r. jako Kałmucki Obwód Autonomiczny. W 1935 r. został on przekształcony w Kałmucką Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Radziecką.

W grudniu 1943 r. Kałmucy zostali wywiezieni na Syberię. Była ona postrzegana jako kara za masowy sprzeciw wobec władz sowieckich i walkę z Armią Czerwoną w czasie okupacji niemieckiej. Doprowadziło to do zniesienia autonomii narodowej i w 1944 r. Kałmucka ASRR przestała istnieć. Jej terytorium zostało włączone do sąsiednich republik. Kałmucy zostali zrehabilitowani w 1956 r.

Autonomia kałmucka została odtworzona w dwóch etapach: 9 stycznia 1957 r. jako region autonomiczny w gra-

nicach Stawropola oraz 29 lipca 1958 r. jako ASRR, ale nie w dawnych granicach.

18 października 1990 r. Rada Najwyższa Kałmuckiej ASRR przyjęła Deklarację Suwerenności Państwa, zgodnie z którą ASRR została przekształcona w *Kałmucką SRR*. Natomiast 20 lutego 1992 r. Rada Najwyższa Kałmuckiej SRR podjęła uchwałę o zmianie nazwy republiki na Republikę Kałmucji – Khalmg Tangch.

Flaga Kałmucji

Flagę Republiki Kałmucji została ustanowiona 30 października 1992 r. Stanowi ją prostokątny płat tkaniny składający się z trzech poziomych pasów: górny jest lazurowy, środkowy jest złocistożółty, a dolny jest szkarłatny. W centrum środkowego złocistożółtego pasa, w okręgu o średnicy równej ¼ szerokości flagi, nad dwiema falistymi liniami znajduje się znak w postaci płomienia ognia. Znak i okrąg są szkarłatne. Stosunek szerokości pasów koloru lazurowego i szkarłatnego do szerokości pasa złocistożółtego wynosi ½. Proporcje flagi wynoszą 1 : 2.

Flagę zaprojektował Piotr Cedeno-wicz Bitkeev. Znak przedstawiony na środku flagi symbolizuje pojęcie „początku” lub „człowieka” w starym piśmie kałmuckim. Według Jewgienija Aleksandrowicza Gunajewa symbol w postaci płomienia ognia w pewnym stopniu przypomina tradycyjny symbol mongolski według systemu pisma sojombo (księżyc, słońce, palenisko (języki ognia), co ma odzwierciedlenie w godle i na fladze Mongolii oraz Republiki Burjacji. Ogień oznacza życie, światło, odrodzenie, dobrobyt, palenisko.

Wybrany 11 kwietnia 1993 r. na prezydenta Republiki Kałmucji – Khalmg Tangch Kirsan Nikołajewicz Iljumżinow zarządził opracowanie nowej flagi. Nowe weksylium zostało wprowadzone 30 lipca 1993 r. i zostało nazwane „Ulan zalata halmg” (oznacza to imię własne ludu kałmuckiego). Później zmieniono nazwę flagi na „Khalmg Tangchin tug” (po kałmucku „tug” to flaga)²².

22. <http://www.vexillographia.ru/russia/index.htm> (dostęp 02.08.2022)

Obecna flaga Republiki Kałmucji – Khalmg Tangch

FLAGA KARAKALPAKSTANU

Karakalpakstan jest suwerenną republiką demokratyczną będącą częścią Republiki Uzbekistanu. Nazwy państwowe „Republika Karakalpakstanu” i „Karakalpakstan” są równoważne²³. Zajmuje całą północno-zachodnią część Uzbekistanu. Stolicą kraju jest miasto Nukus.

Mapa Republiki Karakalpakstanu

W początkach ZSRR był to obszar autonomiczny. W 1932 r. stał się częścią Uzbekistanu jako Karakałpacka Autonomiczna Socjalistyczna Republika Radziecka. 14 grudnia 1990 r. republika ogłosiła suwerenność. Natomiast Uzbekistan ogłosił niepodległość 31 sierpnia 1991 r., a Karakałpacka ASRR w dniu 21 grudnia 1991 r. została przemianowana w Republikę Karakalpakstanu.

23. Artykuł 1 Konstytucji Republiki Karakalpakstanu. <https://karakalpakstan.uz/ru/page/show/27>

Flaga Republiki Karakalpakstanu

Flaga Republiki Karakalpakstanu została ustanowiona 14 grudnia 1992 r. Stanowi ją prostokątny płat tkaniny podzielony na trzy poziome pasy w kolorach (od góry): niebieskim, ochry i zielonym. Pas w kolorze ochry jest oddzielony obramowaniem z bieli i czerwieni. Na pasie niebieskim, od strony drzewca, umieszczono biały półksiężyc (stroną wypukłą w kierunku drzewca) i pięć białych pięcioramiennych gwiazd.

Artykuł 4 ustawy o fladze państwowej Republiki Karakalpakstanu określa dokładne wymiary tego weksylium w centymetrach:

- długość – 250 cm,
- szerokość – 125 cm,
- szerokość niebieskich i zielonych pasów są sobie równe i wynoszą – 42 cm,
- szerokość pasa w kolorze ochry, znajdującego się pośrodku flagi – 34 cm,
- szerokość białych obramowań – 1,0 cm,
- szerokość czerwonych obramowań – 2,5 cm.

Półksiężyc tworzy przecięcie dwóch okręgów, których średnice wynoszą odpowiednio 22 cm i 19 cm, a środki tych okręgów leżą na linii prostej dzielącej niebieski pasek na dwie równe części. Odległość między środkami tych okręgów wynosi 4 cm, odległość od drzewca do półksiężyca wynosi 20 cm.

Gwiazdy mieszczą się w prostokącie o wymiarach 30 cm x 15 cm, odległość od drzewca do prostokąta wynosi 42 cm.

Gwiazdy są ułożone w dwóch rzędach w następujący sposób: górny rząd składa się z dwóch, dolny rząd składa się z trzech gwiazdek; każda gwiazda jest wpisana w okrąg o średnicy 10 cm. Dolny punkt półksiężyca i wierzchołki promieni dolnego rzędu gwiazd dotykają poziomej linii prostej znajdującej się w odległości 10 cm od górnego białego paska.

Strona główna i odwrotna flagi są symetryczne względem masztu²⁴.

Flaga Republiki Karakalpakstanu jest podobna do flagi Uzbekistanu, na której pas środkowy jest w kolorze białym, nie ma białego obramowania i gwiazd jest dwanaście.

24. Ustawa Republiki Karakalpakstanu o fladze państwowej Republiki Karakalpakstanu. <http://www.vexillographia.ru/uzbekstn/index.htm> (dostęp 02.08.2022)

Flaga Uzbekistanu

FLAGA KAZACHSTANU

Kazachstan (Republika Kazachstanu) to państwo transkontynentalne śródlądowe położone głównie w Azji Środkowej i częściowo w Europie. Stolicą kraju jest miasto Nur-Sułtan (w latach 1998-2019 miasto nosiło nazwę Astana).

Mapa Kazachstanu

Kazachstan został podbity przez Rosję i wcielony do tego kraju w 1868 roku. Po utworzeniu Związku Radzieckiego na terenie kraju utworzono autonomię dla Kazachów, początkowo jako wchodzącą w skład Rosyjskiej FSRR Kirgiską Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Radziecką, w 1925 roku przemianowaną na Kazachską Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Radziecką. W 1936 roku Kazachska ASRR zmieniła swój status i jako Kazachska Socjalistyczna Republika Radziecka weszła bezpośrednio w skład ZSRR. 16 grudnia 1991 Kazachstan, jako ostatnia z republik ZSRR, proklamował niepodległość.

Flaga Kazachstanu

Flaga Republiki Kazachstanu została ustanowiona 9 czerwca 1992 r. Stanowi ją prostokątny płat tkaniny w ko-

lorze błękitnym na którego środku znajduje się słońce z 32 promieniami, a pod nim szybujący orzeł. Od strony drzewca pionowy pas z ornamentem narodowym. Wizerunek słońca, promieni, orła i ornamentu złote. Kolor niebieski symbolizuje spokojne niebo Kazachstanu, słońce – spokój i bogactwo, orzeł – hojność, czujność, wysokość myśli i ideałów ludzi, a ornament – jedność różnorodnego ludu Kazachstanu. Stosunek szerokości flagi do jej długości wynosi 1 : 2²⁵.

Flagę zaprojektował Shaken Niyazbekov. W pierwotnym projekcie ornament był kolorze czerwonym i nieco innym kształcie, a orzeł i słońce były bliżej drzewca. Nie spodobało się to Prezydentowi Kazachstanu Nursułtanowi Nazarbajewowi i ornament został zmieniony na złoty. Wkrótce po zatwierdzeniu flagi autor projektu, za zgodą prezydenta, przerysował narodowy ornament nadając mu obecny wygląd²⁶.

Flaga Kazachstanu z czerwonym ornamentem

Flaga Kazachstanu z pierwszą wersją złotego ornamentu

FLAGA KIRGISTANU

Kirgistan (Republika Kirgistanu) to górzysy kraj śródlądowy w Azji Środkowej. Stolicą państwa jest miasto Biszkek.

Mapa Kirgistanu

Kirgistan został podbity przez carską Rosję w 1864 roku. Był pod panowaniem radzieckim od 1919 r., początkowo jako Kara-Kirgiski Obwód Autonomiczny, następnie Kirgiska Autonomiczna Socjalistyczna Republika Radziecka, a od 5 grudnia 1936 r. jako Kirgiska Socjalistyczna Republika Radziecka. Kirgistan ogłosił niepodległość 31 sierpnia 1991 r.

Flaga Kirgistanu

Flaga Kirgistanu została ustanowiona 3 marca 1992 r. Stanowi ją prostokątny płat tkaniny w kolorze czerwonym na środku którego umieszczono złote słońce z czterdziestoma jednakowymi promieniami pochylonymi w kierunku odwrotnym do ruchu wskazówek zegara, a na stronie odwrotnej zgodnie z nim. Czerwony okrąg wewnątrz słońca oraz trzy czerwone linie pochylone w lewo i trzy czerwone linie pochylone w prawo symbolizują tunduk – sklepienie tradycyjnej kirgiskiej jurty.

Czerwony kolor flagi to symbol męstwa i odwagi oraz nawiązuje do sztandaru Manasa, narodowego bohatera Kirgistanu. Słońce jest uosobieniem pokoju i dobrobytu, a jego czterdzieści promieni oznacza liczbę plemion zjednoczonych przez Manasa do walki z Mongołami.

Flaga została zaprojektowana przez Edila Aidarbekova, Bekbosuna Zhaichybekova, Sabyra Ipatorova, Zhusupa Mataeva i Mamatbeka Sydykova.

Proporcje flagi to 2 : 3²⁷.

FLAGA KOMORÓW

Komory, a oficjalnie Związek Komorów to wyspiarskie państwo położone w północnej części Kanału Mozambickiego, na archipelagu Komorów. Stolicą kraju jest miasto Moroni.

Jest to położony najdalej na południe członek Ligi Arabskiej. Nazwa pochodzi od arabskiego słowa رقمال (qamar) – księżyc.

Mapa Związku Komorów

Komory od 1886 r. pozostawały pod francuskim protektorem, a w 1912 r. zostały przekształcone w kolonię francuską. W 1947 r. zmieniono status Komorów z kolonii na terytorium zamorskie. 6 lipca 1975 r. ogłoszono niepodległość Komorów.

Flaga Komorów w latach 1992 – 1996

Flaga Komorów została ustanowiona 7 czerwca 1992 r. wraz z przyjęciem nowej konstytucji. Była to już czwarta flaga niepodległych Komorów, chociaż pierwsza została zaprojektowana już w 1963 r. przez Suzanne Gauthier. Była ona jednak używana po uzyskaniu niepodległości.

25. Artykuł 4 Dekretu Prezydenta Republiki Kazachstanu O symbolach państwowych Republiki Kazachstanu. <http://www.vexilllographia.ru/kazakhst/index.htm> (dostęp 02.08.2022)

26. <http://www.vexilllographia.ru/kazakhst/index.htm> (dostęp 03.08.2022)

27. <http://www.vexilllographia.ru/kyrgyz/index.htm> (dostęp 02.08.2022)

Flagę stanowi prostokątny płat tkaniny w kolorze zielonym z umieszczonym po środku białym półksiężycem skierowanym w górę, a pomiędzy jego końcami cztery białe gwiazdy.

Flaga była używana do 5 października 1996 r.

Flaga Komorów od 1 października 1978 do 6 czerwca 1992 r.

Flaga Komorów od 6 października 1996 do 22 grudnia 2001 r.

FLAGA MACEDONII

Macedonia (Republika Macedonii) to państwo w Europie położone na Półwyspie Bałkańskim, powstało w 1991 roku w wyniku rozpadu Jugosławii. Stolicą kraju jest Skopie.

Mapa Macedonii

Flaga Macedonii

Flaga Macedonii została wprowadzona 11 sierpnia 1992 roku *Ustawą o flagze Republiki Macedonii*. W artykule 2 ustawy przedstawiono opis flagi: *Flaga Republiki Macedonii jest czerwona ze złoto-żółtym słońcem. Słońce ma osiem promieni słonecznych pierwotnych i osiem wtórnych, nieco pogrubionych w pierwszej połowie, naprzemiennie i symetrycznie rozmieszczonych wokół tarczy słonecznej. Pierwotne promienie słoneczne natychmiast oddzielają się od tarczy słonecznej, a najbardziej zewnętrzne długości wszystkich szesnastu promieni słonecznych pokrywają się z zewnętrznymi obrzeżami Słońca. Średnica tarczy słonecznej to jedna siódma szerokości flagi. Stosunek średnicy dysku słonecznego do długości pierwotnego promienia słonecznego wynosi jeden do dwóch, a stosunek długości wtórnego do pierwotnego promienia słonecznego wynosi siedem do ośmiu. Środek słońca pokrywa się z punktem przecięcia przekątnych flagi. Stosunek szerokości do długości flagi wynosi jeden do dwóch*²⁸.

28. [https://mk.wikisource.org/wiki/Закон_за_знам_ето_на_Република_Македонија_\(1992\)](https://mk.wikisource.org/wiki/Закон_за_знам_ето_на_Република_Македонија_(1992)) (dostęp 02.08.2022)

Opisane w ustawie słońce to Słońce Werginy (znane również jako Gwiazda Werginy) jest to starożytny symbol grecki. Umieszczany był na różnego typu przedmiotach, monetach i budynkach. Najbardziej znany jest wizerunek umieszczony na wykonanym ze złota larnaksie²⁹ z grobów królów starożytnej Macedonii. Odkrycia dokonano w 1977 roku podczas prac archeologicznych w Werginie.

Umieszczenie Słońca Werginy na flagie Macedonii doprowadziło do masowych protestów w Grecji i blokady ekonomicznej na granicy. W 1995 r. podczas negocjacji z Grecją podjęto decyzję o zmianie flagi. Nową flagę ustanowiono 5 października 1995 r. Stanowi ją czerwony płat tkaniny z umieszczonym centralnie słońcem od którego odchodzi osiem rozszerzających się promieni słonecznych do krawędzi flagi. Średnica tarczy słonecznej to jedna siódma długości flagi. Proporcje płata to 1 : 2.

Obecna flaga Macedonii

Zmiana flagi nie zakończyła sporu Grecji z Macedonią. Trwał jeszcze spór o nazwę kraju. Został on zakończony dopiero w 2018 roku zmianą nazwy kraju na Republikę Macedonii Północnej.

FLAGA MAPUCHE

Mapuche (spolszczone: Mapucze) to grupa rdzennych mieszkańców dzisiejszego południowo-środkowego Chile i południowo-zachodniej Argentyny.

Flaga Mapuche to każda z flag używanych jako godło i symbol narodu Mapuche oraz społeczności i organizacji Mapuche w Chile i Argentynie.

W 1985 roku organizacja ludu Mappuche Admapu zatwierdziła pomysł stworzenia reprezentatywnego symbolu lub godła ludu Mapuche. Jednak nie zrealizowano tego pomysłu.

W marcu 1991 r. organizacja Mapuche Aukiñ Wallmapu Ngulam lub też Rada Wszystkich Ziemi, oddzielona od Admapu, wezwała do zaprojektowania flagi narodu Mapuche. Zgłoszono blisko 500 projektów.

29. Larnaks – starogrecki wyrób (głównie ceramiczny) w kształcie skrzyni, służący do celów domowych i grzebalnych (jako sarkofag).

Flaga Mapuche (Wenufoye)

Flaga narodu Mapuche została ustanowiona 5 października 1992 r. i jest znana jako Wenufoye („Canelo del cielo”) – canelo³⁰ to wiecznie zielone drzewo, które porasta dużą część terytorium Argentyny i Chile. Jest to jedno ze świętych drzew ludu Mapuche i w ich języku nazywa się foye lub foyke. 6 października 1992 r., kiedy flagę zaprezentowano w Temuco, została zakazana przez rząd Patryka Aywina.

Kolory i figury flagi Mapuche symbolizują:

- żółty (chod lub choz): odnowienie, symbol słońca.
- niebieski (kallfü): obfitość, porządek, wszechświat i życie; symbol duchowości lub sacrum.
- biały (lig): uzdrowienie, czystość i długo-wieczność; symbol dobrobytu i mądrości.
- czerwony (kelü): siłę i moc; symbol historii walki ludu Mapuche i pamięci.
- zielony (karü): płodność, naturę lub ziemię i moc uzdrawiania; symbol kobiecości.
- kultrún (kultrung) to bęben Mapuche – na jego płaskiej powierzchni, która reprezentuje powierzchnię Ziemi, narysowany jest okrągły wzór kosmowizji Mapuche: cztery punkty kardynalne, a pomiędzy nimi słońce, księżyc i gwiazdy. To symbol wiedzy o świecie.
- guemil (ngümin) to schodkowy krzyż lub gwiazda – podobny do „krzyża andyjskiego” lub czakany – lub diament z zygzakowatą krawędzią: reprezentuje sztukę wytwarzania, naukę i wiedzę; symbol systemu pisania.

Przy okazji ustanawiania flagi Wenufoye w 1992 r. utworzono pięć innych flag reprezentujących różne terytoria narodu Mapuche w Chile.

30. Canelo (Drimys winteri) – zacierp Wintera.

Flaga Mapuche terytorium Huentechów

Huentechowie (Wentechowie) to jedna z grup ludu Mapuche zamieszkująca doliny podgórskie między Temuco i Malleco.

Flaga Mapuche terytorium Nagche

Nagczowie to największa grupa ludu Mapuche zamieszkująca równiny na wschód od pasam górskiego Nahuelbuta i Doliny Środkowej.

Flaga Mapuche terytorium Huilliche

Huillichowie to południowa gałąź ludu Mapuche. Mieszkają głównie w regionach Los Rios i Los Lagos.

Flaga Mapuche terytorium Pehuenche

Pehuenczowie to grupa ludu Mapuche zamieszkująca po obu stronach pasam górskiego Andów w środkowo-południowym Chile i południowo-zachodniej Argentynie.

Flaga Mapuche terytorium Lafquenche

Lafquenchowowie ("ludzie morza" lub "ludzie zachodu") to grupa ludu Mapuche zamieszkująca pas przybrzeżny między Cañete a rzeką Toltén.

FLAGA MARI EL

Mari El (Republika Mari El) to autonomiczna republika w Federacji Rosyjskiej, położona nad środkową Wołgą. Stolicą republiki jest miasto Joszkar-Oła.

Mapa Republiki Mari El

Namiastka własnej państwowości (w formie autonomii) nadana została Maryjczykom³¹ dopiero w trzy lata po rewolucji październikowej. 4 listopada 1920 dekretem Rady Komisarzy Ludowych i Wszechrosyjskiego Centralnego Komitetu Wykonawczego ustanowiony został Maryjski Obwód Autonomiczny. Był to akt raczej o charakterze propagandowym. Nie określał bowiem granic, stolicy czy organów prawodawczych nowo utworzonego obwodu. Dużo bardziej ściśle zapisy zawierał kolejny dekret z 25 listopada. Dokładnie określił on granice obwodu, ustanawiając jego stolicą miasto Krasnoko-kszajsk. Maryjski Obwód Autonomiczny zaczął faktycznie funkcjonować w marcu 1921. 5 grudnia 1936 przekształcony został w Maryjską Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Radziecką.

W październiku 1990 r. przyjęto Deklarację Suwerenności Państwa, a obecny status prawny został ustalony 22 marca 1992 r., kiedy to republika oficjalnie stała autonomiczną częścią Federacji Rosyjskiej. Nazwę Mari El (Марий Эл) przyjęto oficjalnie 8 lipca 1992 (Эл oznacza kraj).

Flaga Mari El w latach 1992-2006

3 września 1992 r. Decyzją Rady Najwyższej Republiki Mari zatwierdzono flagę państwową republiki: Flaga narodowa Republiki Mari El to prostokątny płat tkaniny z poziomymi pasami: górny lazurowy pas to $\frac{1}{4}$, środkowy biały pas to $\frac{1}{2}$, a dolny szkarłatny pas to $\frac{1}{4}$ szerokości flagi. Stosunek szerokości flagi do jej długości wynosi 1:2. Po lewej stronie flagi, na białym pasku, fragment narodowego ornamentu Mari wpasowujący się w kwadrat o bokach $\frac{1}{4}$ szerokości flagi oraz napis „Mari El” w kolorze czerwono-brązowym.

Środek geometryczny ornamentu z pięciolinią wynosi $\frac{1}{2}$, a od dolnej krawędzi lazurowego paska $\frac{1}{5}$ szerokości flagi. Szerokość pasków ornamentu to $\frac{1}{50}$ szerokości flagi. Napis „Mari El” jest wpisany razem dużymi literami w prostokącie o proporcjach $\frac{1}{4}$ i $\frac{1}{10}$ szerokości flagi od górnej krawędzi szkarłatego pasa. Stosunek wysokości wielkiej litery do dużej litery wynosi $\frac{3}{4}$, grubość liter wynosi $\frac{1}{10}$ w stosunku do wysokości wielkich liter. Na stronie odwrotnej nie umieszczono ornamentu i napisu.

31. Maryjczycy – grupa etniczna pochodzenia ugrofińskiego, która pierwotnie zamieszkiwała tereny nad Wołgą i Kamą w dzisiejszej Rosji. Prawie połowa Maryjczyków mieszka obecnie w republice Mari El, ale znaczące ich populacje znajdują się także w republikach Baszkirii i Tatarstanu.

28 listopada 2006 r. Zgromadzenie Państwowe Republiki Mari El zatwierdziło nową flagę republiki, ze względu na zmianę proporcji flagi (tak jak flaga Rosji) oraz z powodu niezgodności ze standardami weksylologicznymi (na fladze nie powinno być żadnych napisów)³².

FLAGA MUŻULMAŃSKIEGO MINDANAO

Muzułmańskie Mindanao (nazwa oficjalna: Region Autonomiczny na Muzułmańskim Mindanao) to terytorium autonomiczne istniejące w latach 1989-2019 w południowo-zachodniej części wyspy Mindanao, należącej do Filipin. Region obejmował pięć prowincji zamieszkanymi w większości przez ludność muzułmańską.

Region Autonomiczny na Muzułmańskim Mindanao został 26 lutego 2019 r. przekształcony w Region Autonomiczny Bangsamoro na Muzułmańskim Mindanao.

Mapa Regionu Autonomicznego na Muzułmańskim Mindanao

Flaga Regionu Autonomicznego na Muzułmańskim Mindanao została ustanowiona 15 czerwca 1992 r. Stanowi ją prostokątny płat tkaniny składający się z trzech, równej szerokości, poziomych pasów (od góry): niebieskiego, białego i czerwonego. Na pasie niebieskim umieszczono pięciopromienną żółtą gwiazdę w odległości 8 cali (20,32 cm) od drzewca. Na środku białego pasa umieszczono zielone koło, wewnątrz którego znajduje się żółty sierp księżycy obejmujący

32. http://www.vexillographia.ru/russia/subjects/mari_i.htm (dostęp 02.08.2022)

jący cztery małe żółte gwiazdy. Księżyc jest ustawiony pod kątem ostrym w kierunku dużej gwiazdy umieszczonej na niebieskim pasie. Na pasie czerwonym umieszczono srebrny kris³³.

Kolory na fladze mają następującą symbolikę:

- niebieski – pokój i spokój,
- biały – czystość i sprawiedliwość,
- czerwony – krwawa walka ludności regionu o tożsamość i samostanowienie,
- zielono-żółty – obfitość roślinności i kulturę mieszkańców Regionu Autonomicznego.

Elementy na fladze symbolizują:

- duża gwiazda – suwerenność Republiki Filipin nad Regionem Autonomicznym i prowincjami wchodzącymi w jego skład,
- półksiężyc – przewagę ilościową ludności muzułmańskiej w Regionie Autonomicznym,
- cztery małe gwiazdy – pierwotne prowincje regionu Lanao del Sur, Maguindanao, Sulu i Tawi-Tawi,
- kris – męstwo i wytrwałość ludu Bangsamoro w dążeniu do samodzielnego panowania.

Proporcje flagi to 6 : 11.

Nieoficjalny wariant flagi Regionu Autonomicznego na Muzułmańskim Mindanao z pięcioma małymi gwiazdkami

Po przystąpieniu Basilanu do Regionu Autonomicznego w 2001 r. zaczęto używać flagi z pięcioma małymi gwiazdami, ale nie została ona oficjalnie przyjęta. Występowała też wersja z sześcioma małymi gwiazdkami, kiedy w skład Regionu w latach 2006-2008 wchodziła prowincja Shariff Kabunsuan.

Flaga Regionu Autonomicznego na Muzułmańskim Mindanao była używana do 28 sierpnia 2019 r.

FLAGA MONGOLII

Mongolia to państwo śródlądowe położone w środkowo-wschodniej Azji. Stolicą kraju jest Ułan Bator.

Mapa Mongolii

W 1924 roku proklamowano utworzenie Mongolskiej Republiki Ludowej. Pomimo formalnej niepodległości kraj przez ponad sześćdziesiąt lat pozostawał pod ścisłą kontrolą władz w Moskwie.

Flaga Mongolii ustanowiona w 1992 roku

Demokratyzacja państwa rozpoczęła się w 1990 roku. Spowodowało to m.in. zmianę symboliki. Flaga Mongolii została ustanowiona 12 lutego 1992 roku. Stanowi ją płat tkaniny składający się z trzech pionowych, równej wielkości pasów: czerwonego, niebieskiego i czerwonego. Kolor czerwony symbolizuje wschodzące słońce, a niebieski błękit wiecznego nieba. Na pasie czerwonym od strony drzewca umieszczono symbol Soyombo. Jest to wielka litera która zawiera wszystkie cechy ponad 90 liter alfabetu Soyombo. Stworzył go w 1686 roku Öndör Gegeen Zanabazar.

Nazwa "Soyombo" pochodzi od sanskryckiego svayambhu „samoistnie stworzony”. Składa się z dziewięciu elementów. Są to ogień, słońce, księżyc, dwa trójkąty, dwa poziome prostokąty, Taijitu (yin i yang) oraz dwa pionowe prostokąty. Poszczególne elementy symbolu mają następujące znaczenie (od góry):

- ogień jest symbolem wiecznego wzrostu, bogactwa i sukcesu. Trzy języki płomienia reprezentują przeszłość, teraźniejszość i przyszłość.

- słońce i księżyc symbolizują wieczne istnienie narodu mongolskiego.

- dwa trójkąty nawiązują do grotu strzały lub włóczni. Skierowane są w dół, aby ogłaszać pokonanie wrogów wewnętrznych i zewnętrznych.

- dwa poziome prostokąty reprezentują uczciwość i sprawiedliwość mieszkańców Mongolii, niezależnie od tego czy są na szczycie czy na dole społeczeństwa.

- symbol Taijitu (chiński: yin i yang) ilustruje wzajemne uzupełnianie się męczyzny i kobiety. Interpretuje się go jako dwie ryby, symbolizujące czujność, ponieważ one nigdy nie zamykają oczu.

- dwa pionowe prostokąty można interpretować jako ściany twierdzy. Reprezentują jedność i siłę, nawiązując do mongolskiego przysłowia: "przyjaźń dwojga jest silniejsza niż kamienne mury".

Proporcje flagi to 1 : 2.

Flaga ustanowiona w 1992 r. była tylko modyfikacją weksylium ustanowionego w 1945 r. Zmiana polegała na usunięciu pięcioramiennej żółtej gwiazdy i zmian proporcji symbolu Soyombo.

Flaga Mongolii ustanowiona w 1945 roku

8 lipca 2011 r. dokonano zmiany odcienia koloru niebieskiego na fladze Mongolii. Obecnie niebieski ma ciemniejszą barwę³⁴.

Obecna flaga Mongolii

FLAGA REPUBLIKI SACHA

Republika Sacha (Jakucja) to republika wchodząca w skład Federacji Rosyjskiej. Położona jest we wschodniej części Syberii i jest największą pod względem powierzchni jednostką podziału terytorialnego na świecie.

Mapa Republiki Sacha

Bolszewicy przejęli władzę w Jakucji w 1922 r. i 27 kwietnia tegoż roku Wszechrosyjski Centralny Komitet Wykonawczy zdecydował o powstaniu Jakuckiej Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

Nowy etap w historii Jakucji rozpoczął się 27 września 1990 r., kiedy ogłoszono Deklarację Suwerenności Państwa. W tym dniu Rada Najwyższa Jakuckiej ASRR ogłosiła przekształcenie autonomii w Jakucko-Sachańską Socjalistyczną Republikę Radziecką. W październiku 1991 r. utworzono urząd prezydenta republiki i zmieniono nazwę na Republika Sacha (Jakucja).

Flaga Republiki Sacha (Jakucji)

Flagę Republiki Sacha (Jakucji) ustanowiono 14 października 1992 r. Stanowi ją płat tkaniny składający się z czterech poziomych pasów, od góry: niebieski o wielkości 3/4 szerokości, biały – 1/16 szerokości, czerwony – 1/16 szerokości i zielony – 1/8 szerokości flagi. W centrum niebieskiego pasa umieszczono białe koło o średnicy 2/5 szerokości flagi. Proporcje flagi to 1 : 2.

Białe koło to słońce polarne, wiara przodków, którzy uważali się za „dzieci białego słońca” (patrz „ołoncho” – jakucki epos bohaterski). Biały pasek wraz z niebieskim polem symbolizuje surowe piękno Północy, celowość, ekstremalne warunki życia ludzi, czystość myśli i obyczajów mieszkańców północy. Zielony kolor symbolizuje polarne lato, tajemę, przyjaźń, braterstwo i tureckie korzenie Jakutów, czerwony

33. Kris – asymetryczny sztylet z charakterystycznym kształtem ostrza. W 2005 r. został on proklamowany przez UNESCO Arcydziełem Ustnego i Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości, a w 2008 r. wpisany na listę niematerialnego dziedzictwa UNESCO.

34. <https://gogo.mn/r/89840> (dostęp 02.08.2022)

pasek to symbol witalności, piękna ojczyzny, hołd dla pamięci minionych pokoleń. Czerwień, biel i zieleń są również często używane w sztuce ludowej i rzemiośle.

Autorami flagi są: Ludmiła Daniłowa Slepowa (malarka), Michaił Gawriłowicz Starostin (grafik, projektant) i Ajina Pietrowna Zacharowa (malarka)³⁵.

FLAGA SAN ANTONIO

San Antonio to miasto w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, w stanie Teksas. Miasto zostało tak nazwane na cześć św. Antoniego z Padwy, którego wspomina się 13 czerwca. W tym dniu w 1691 roku i tym miejscu zatrzymała się hiszpańska wyprawa. W 1718 roku założono tam misję hiszpańską i placówkę kolonialną. W 1809 r. San Antonio otrzymało prawa miejskie.

Flaga San Antonio

Oficjalna flaga miasta San Antonio została zaprojektowana w 1935 roku przez Williama Herringa, zastępcę dowódcy Departamentu Weteranów Wojny w Teksasie. Herring zaprojektował flagę dla narodowej konwencji weteranów wojny hiszpańskiej, która odbyła się w tym roku w San Antonio. Oryginalny projekt przedstawiał Fort Alamo nałożony na środek białej Lone Star of Texas. Samotna Gwiazda umieszcza jest w połowie na pałę niebieskim i w połowie na pasie czerwonym. Kolor niebieski reprezentuje lojalność, a czerwony krew, która płynie w żyłach każdego lojalnego Teksasńczyka.

Ilustracja Fortu Alamo symbolizuje nie tylko bitwę i fort, ale również rolę miasta w całej rewolucji teksańskiej. Proporcje flagi to 5 : 9.

Pierwotnie na górze i na dole flagi były nadrukowane słowa „San Antonio” i „Teksas”.

Komisarze miejscy nieoficjalnie przyjęli flagę w 1935 roku i wykonano dwie kopie, jedną dla ratusza, a drugą dla Izby Handlowej. Jednak nie podjęto żadnych działań, aby formalnie przyjąć projekt flagi do 1976 r. W 1992 roku miasto zostało poinformowane, że nie jest już dopuszczalne umieszczanie słów na fładze. Oficjalnie została przyjęta 27 sierpnia 1992 r.

35. http://www.vexilllographia.ru/russia/subjects/sah_a.htm (dostęp 02.08.2022)

W dniach 9-11 października 1992 r. odbyło się doroczne spotkanie członków North American Vexillological Association (NAVA). W przypadku takich spotkań NAVA zaprojektowano flagę honorującą miasto gospodarza. Flagę zaprojektował John Gámez z San Antonio. Jest to płat tkaniny u góry niebieski, a u dołu zielony z zarysowaną sylwetką Fortu Alamo. Przedzielone są białą linią. Na to nałożona jest czerwona litera „V” oznaczająca weksylologię. W górnej części każdego z ramion znajdują się po dwie białe pięcioramiennie gwiazdy, a u dołu biała sześcioramienna. W sumie jest to 26 ramion i było to 26 spotkanie NAVA. Litera „V” jest obwiedziona białą kreską. Kolory symbolizują dziedzictwo teksańsko-meksykańskie San Marino. Proporcje flagi 5 : 8³⁶.

Flaga 26 spotkania NAVA

FLAGA REPUBLIKI SERBII

Republika Serbii to nazwa, którą Serbia nosiła od 1990 do 2006 r., w Socjalistycznej Republice Jugosławii do 1992 r., w Federalnej Republice Jugosławii do 2003 r., a następnie do 2006 r. w Związku Państwowym Serbii i Czarnogóry.

Mapa Republiki Serbii

Flaga Republiki Serbii

Flaga Republiki Serbii została ustanowiona 24 listopada 1992 r. Stanowi ją prostokątny płat tkaniny podzielony na trzy, równej szerokości, poziome pasy (od góry): czerwony, niebieski i biały. Proporcje płata to 1 : 2. Została utworzona z poprzedniej flagi Republiki Serbii poprzez usunięcie czerwonej gwiazdy.

Weksylium to było używane do 2004 roku.

FLAGA SŁOWACJI

Słowacja (Republika Słowacji) to państwo śródlądowe w Europie Środkowej. Stolicą kraju jest Bratysława.

Mapa Słowacji

W październiku 1918 roku po odzyskaniu niepodległości Słowacja została częścią Czechosłowacji (Republiki Czechosłowackiej). W latach 1939-1945 Republika Słowacka formalnie pozostawała wolnym państwem, ale była uzależniona od III Rzeszy. Po drugiej wojnie światowej powrócono do federacji z Czechami. 1 stycznia 1993 r. nastąpił pokojowy podział Czechosłowacji na dwa suwerenne państwa: Czechy i Słowację.

Flaga Słowacji

Flaga Słowacji została ustanowiona 3 września 1992 r. Stanowi ją prostokątny płat tkaniny podzielony na trzy poziome pasy (od góry): biały, niebieski i czerwony. Od strony drzewca umieszczono herb Słowacji, którego szerokość stanowi połowę szerokości flagi i znajduje się w 1/3 długości płata. Biała obwódka tarczy herbowej ma grubość 1/100 szerokości flagi. Proporcje flagi to 2 : 3. Autorami projektu tego weksylium są Ladislav Vrtel i Ladislav Čisárik³⁷.

FLAGA WYSP W CIEŚNINIE TORRESA

Wyspy w Cieśninie Torresa to grupa 274 małych wysp położonych pomiędzy półwyspem Jork w Australii a Nową Gwineą. Wyspy zamieszkuje rdzenna ludność – Malenazyjczycy. Należą one do Australii, a administracyjnie są częścią stanu Queensland i posiadają status autonomii.

37. <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1993/63/> (dostęp 02.08.2022)

Mapa wysp w Cieśninie Torresa

Flaga Wysp w Cieśninie Torresa

Flaga Wysp w Cieśninie Torresa została ustanowiona 14 lipca 1992 r. Stanowi ją prostokątny płat tkaniny podzielony na pięć poziomych pasów (od góry): zielony, czarny, niebieski, czarny i zielony. Na środku niebieskiego pasa umieszczono dhari³⁸, a w niej białą pięcioramienną gwiazdę.

Zielone pasy symbolizują ląd, niebieski wody Cieśniny Torresa, czarne mieszkańców wysp. Biała gwiazda reprezentuje pięć głównych grup wysp – zachodnią, wschodnią, środkową, Port Kennedy i kontynentalną (Obszar Półwyspu Północnego). Dhari również symbolizuje mieszkańców wysp. Kolor biały to symbol pokoju, gwiazda – nawigacji.

38. Dhari (dhoeri) to tradycyjne nakrycie głowy noszone przez mężczyzn z Wysp Cieśniny Torresa podczas występów tanecznych lub ceremonii kulturalnych. Wykonane jest z muszli perłowej lub skorupy żółwia i ozdobione białymi piórami.

FLAGA TADŻYKISTANU

Tadżykistan (Republika Tadżykistanu) to państwo położone w środkowej Azji. Stolicą kraju jest Duszanbe. W latach 1929-1991 była to Tadżycka Socjalistyczna Republika Radziecka. 9 września 1991 roku została ogłoszona deklaracja niepodległości Tadżykistanu.

Mapa Tadżykistanu

Flaga Tadżykistanu

Flaga Tadżykistanu została ustanowiona 24 listopada 1992 roku Rozporządzeniem o flagach państwowej Tadżykistanu w brzmieniu:

„1. *Flaga narodowa Republiki Tadżykistanu jest symbolem suwerenności państwowej Republiki Tadżykistanu, niezniszczalnego związku robotników, chłopów i intelektualistów, przyjaźni i braterstwa wszystkich narodów zamieszkujących republikę.* 2. *Flaga narodowa Republiki Tadżykistanu to prostokątny płat składający się z trzech poziomo ułożonych kolorowych pasków: górny pasek jest czerwony i równy szerokości dolnego zielonego paska, środkowy biały pasek ma półtorej szerokości kolorowych pasków. Na białym pasku w odległości połowy długości od masztu stylizowana korona, a nad nią półkole z siedmiu gwiazd, stosunek całkowitej szerokości flagi do jej długości 1:2. Korona i gwiazdy mieszczą się w prostokącie, którego boki mają 0,8 w pionie i 1,0 w poziomie szerokości białego paska. Gwiazdy pięcioramiennie pasują do okręgów o średnicy 0,15 i znajdują się w łuku o promieniu 0,5 szerokości białego paska. Korona o wysokości 0,55 szerokości białego paska wygina się u podstawy po łuku o promieniu równym 1,2 szerokości białego paska. Cztery łukowe elementy tworzące wierzchołek korony zwieńczone są*

pośrodku fragmentem koła o średnicy 0,2 szerokości białego paska³⁹.

Według portal informacyjnego Republiki Tadżykistanu symboliki barw na flagie jest następująca: zielonym paskiem są doliny, w republice jest ich bardzo mało – 7% terytorium. Reszta terytorium jest zajęta przez góry. Biały pasek to kolor głównego bogactwa republiki – bawełny, a także kolor śniegu i lodu w wysokich górach. Czerwony to kolor jedności republiki i braterstwa z innymi narodami świata.

Symbolikę Republiki Tadżykistanu opracował zespół w składzie: Z. Chabibullaev, A. Zanevsky, L. Dodkhudoeva, N. Ignatushina i M. Saidaliev.

Flaga Tadżykistanu używana w latach 1991-1992.

Po uzyskaniu niepodległości Tadżykistan używał flagi z czasów Tadżyckiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Był to czerwony płat tkaniny z dwoma poziomymi pasami: białym i zielonym, z którego usunięto sierp, młot i gwiazdę z kantonu.

FLAGA TURKMENISTANU

Turkmenistan (Republika Turkmenistanu) to państwo położone w Azji Środkowej, na północ od gór Kopet-Dag, pomiędzy Morzem Kaspijskim a rzeką Amu-darią. Stolicą kraju jest miasto Aszchabad.

Mapa Turkmenistanu

W latach 1865–1885 akcję podbijania Turkmenistanu prowadziła Rosja. 7 sierpnia 1921 roku tereny Turkmenistanu zostały włączone w skład ZSRR jako Obwód Turkmeński w Turkiestańskiej Autonomicznej Socjalistycznej Republice Radzieckiej. 13 maja 1925 utworzono Turkmeńską Socjalistyczną Republikę Radziecką. 27 października 1991 r. Turkmenistan ogłosił niepodległość.

Flaga Turkmenistanu w latach 1992 – 1997

Flagę Turkmenistanu ustanowiono 19 lutego 1992 r. Stanowi ją prostokątny płat tkaniny w kolorze zielonym na którym w części czołowej umieszczono pięć dekoracyjnych guli⁴⁰, a u góry z prawej ich strony biały półksiężyc i pięć białych gwiazd.

Oficjalne wyjaśnienie symboliki flagi nie zostało ustalone, ale większość Turkmenów i źródeł zagranicznych uważa, że zielony kolor flagi Turkmenistanu symbolizuje życie, ziemię, kolor trawy na pastwiskach, dobrobyt i pokój. Półksiężyc reprezentuje czyste niebo nad głową szczęśliwych ludzi. Pięcioramiennie białe gwiazdy symbolizują pięć welaatów (regionów), na które administracyjnie podzielony jest Turkmenistan – Achał, Bałkan, Lebap, Mary i Daszoguz.

40. Gul (również gol, göl i gül) to przypominający medalion element wzorniczy typowy dla tradycyjnych turkmeńskich ręcznie tkanych dywanów.

Pięć tradycyjnych wzorów dywanów sprawia, że flaga Turkmenistanu jest najbardziej złożonym projektem flagi narodowej na świecie. Wzory te reprezentują pięć głównych plemion i tworzą motywy w godle państwowym i fladze kraju. Te plemiona turkmeńskie w tradycyjnym porządku (od góry do dołu) to Teke (Tekke), Ýomut (Yomud), Saryk (Saryq), Çowdur (Choudur) i Ärsary (Ersary). Środkowy wzór może również reprezentować Salyr (Salor), plemię, które upadło w wyniku klęski militarnej przed okresem nowożytnym.

Teke

Ýomut

Saryk

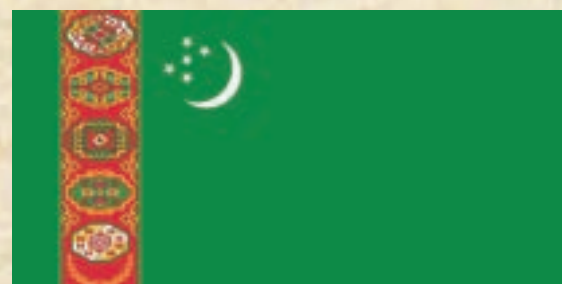

Çowdur

Ärsary

Organizacja Narodów Zjednoczonych w dniu 12 grudnia 1995 r. ogłosiła status trwałej neutralności Turkmenistanu i z tego powodu w dniu 29 stycznia 1997 r. dodano na fladze, u dołu bordowego pasa, dwie gałązki z godła ONZ. Zmieniono też położenie księżycy i gwiazd.

Flaga Turkmenistanu w latach 1997-2000

Kolejna zmiana wyglądu flagi nastąpiła 14 lutego 2000 r. kiedy zmieniono proporcje płata z 1 : 2 na 2 : 3.

Obecna flaga Turkmenistanu

FLAGA TUWY

Tuwa (Republika Tuwy) to autonomiczna republika w azjatyckiej części Federacji Rosyjskiej.

Mapa Tuwy

W latach 1921 – 1944 istniała Tuwiańska Republika Ludowa jako niezależne państwo, ale nie uznawane przez Chiny. ZSRR 11 października 1944 r. dokonał aneksji kraju i ustanowił na jego terytorium Tuwiński Obwód Autonomiczny. 10 października 1961 r. przekształcono w Tuwińską Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Radziecką. Po rozpadzie ZSRR w 1991 r. zmieniono nazwę na Republika Tuwy i wprowadzono stanowisko prezydenta.

Flaga Tuwy

Flaga Tuwy została ustanowiona 17 września 1992 r. W rozporządzeniu ją wprowadzającym tak została opisana: "Flaga narodowa Republiki Tuwy to nie-

bieskie prostokątne płótno. Od strony masztu z górnych i dolnych rogów flagi schodzą ukośne biało-niebieskie paski. Niebieskie paski po połączeniu tworzą jeden pasek biegnący wzdłuż długości flagi w jej środku. Równoległe do niego, powyżej i poniżej, znajdują się białe paski.

Warunkowy trójkąt utworzony przez białe paski wychodzące z górnych i dolnych rogów flagi oraz jej lewy brzeg ma złoty (żółty) kolor. Stosunek szerokości flagi do jej długości wynosi 1:2.

Odległość od krawędzi płótna (od strony masztu) do przecięcia białych pasków wynosi 1/3 długości flagi. Szerokość niebieskich pasków wychodzących z górnych i dolnych rogów flagi wynosi 1/18 szerokości flagi. Odległość między zew- nętrznymi krawędziami górnych i dolnych białych pasów biegnących wzdłuż długości flagi w jej środku jest równa 1/6 szerokości flagi⁴¹.

Flaga symbolicznie przedstawia połączenie rzek Wielkiego Jeniseju (Biy-Khem) i Małego Jeniseju (Ka-Khem) na terytorium Tuwy, tworzących Górny Jenisej (Ulug-Khem). Niebieski to tradycyjny kolor turecki, kolor Wiecznego Nieba Tengri. Biały symbolizuje narodowy napój – herbatę z mlekiem, a żółty – ubrania buddyjskich lamów.

Flagę zaprojektował Oyun-ool Doktugu-oglu Sat, nauczyciel, rysownik, artysta ludowy z Tuwy.

26 marca 2002 r. zmieniono proporcje flagi na 2 : 3.

Flaga Tuwy od 26 marca 2002 roku

41. <http://www.vexillographia.ru/russia/subjects/ tuva.htm> (dostęp 02.08.2022)

FLAGA UKRAINY

Ukraina to państwo położone w Europie Wschodniej. Stolicą kraju jest miasto Kijów.

Mapa Ukrainy

Wiek XIX był okresem ukraińskiego odrodzenia narodowego, formowania się nowożytnego języka ukraińskiego, tworzenia się nowych elit kulturalnych i społecznych oraz redefinicja pojęcia Ukrainy i Ukraińców.

Pod koniec I wojny światowej, wobec klęski państw centralnych, zaistniały warunki do odzyskania lub uzyskania niepodległości przez wiele narodów Europy Centralnej i Wschodniej. Naród ukraiński także próbował uzyskać niepodległość. Utworzono dwa państwa: Ukraińską Republikę Ludową i Zachodnioukraińską Republikę Ludową. Nie udało się jednak utrzymać niepodległości i od grudnia 1922 r. Ukraina znalazła się w składzie ZSRR. Na jej obszarze utworzono Ukraińską Socjalistyczną Republikę Radziecką.

16 lipca 1991 r. ukraiński parlament przyjął Deklarację suwerenności państwowej Ukrainy, a 24 sierpnia 1991 r. ogłoszono niepodległość kraju.

Flaga Ukrainy

Flaga Ukrainy została ustanowiona 28 stycznia 1992 r. Stanowi ją prostokątny płatek tkaniny składający się z dwóch poziomych pasów (od góry): niebieskiego i żółtego. Proporcje flagi to 2 : 3.

Kolor niebieski na fladze symbolizuje niebo, a żółty kłosa pszenicy.

Żółto-niebieska flaga po raz pierwszy została publicznie wyeksponowana na lwowskim ratuszu 25 czerwca

1848 r. W czasach sowieckich za używanie jej groziły dwa lata więzienia⁴².

FLAGA UNTAC

Tymczasowa Administracja Narodów Zjednoczonych w Kambodży (United Nation Transitional Authority in Cambodia (UNTAC)) była to międzynarodowa misja pokojowa ONZ, która stanowiła jej administrację w Kambodży od marca 1992 do września 1993 roku. Utworzona została na mocy Porozumień Pokojowych zawartych w Paryżu w 1991 r. Do zadań UNTAC należało podjęcie działań w dziedzinie ochrony praw człowieka, zorganizowanie i przeprowadzenie wyborów, utrzymanie porządku i bezpieczeństwa, pomoc w powrocie uchodźców oraz odbudowa infrastruktury kraju. W misji uczestniczyło 37 państw, w tym Polska. Łącznie personel polski stanowiło 1254 żołnierzy i osób cywilnych. Poległo pięciu polskich żołnierzy⁴³.

Mapa Kambodży

Flaga UNTAC

42. <https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/the-story-behind-2-top-ukrainian-symbols-national-flag-and-trident-421675.html> (dostęp 02.08.2022)

43. <https://www.wojsko-polskie.pl/untac/> (dostęp 01.08.2022)

Flaga UNTAC wywodzi się z flagi ONZ. Stanowił ją błękitny płatek tkaniny z umieszczoną po środku białą mapą Kambodży i napisem na niej កម្ពុជា (Kâmpŭchéa, co w języku Khmerów znaczy Kambodża).

FLAGA REPUBLIKI ZIELONEGO PRZYLĄDKA

Archipelag Zielonego Przylądka został odkryty w 1460 roku przez włoskich i portugalskich żeglarzy. Najkorzystniejszą wyspą do okupacji było Santiago, dlatego osadnictwo rozpoczęło się tam w 1462 roku.

Ze względu na swoje strategiczne położenie, na szlakach łączących Europę, Afrykę i Brazylię, wyspy służyły jako punkt handlowy i zaopatrzeniowy, ze szczególnym uwzględnieniem handlu niewolnikami. Wkrótce archipelag stał się centrum koncentracji i rozproszenia ludzi, roślin i zwierząt.

Wraz ze zniesieniem handlu niewolnikami i ciągłym pogarszaniem się warunków klimatycznych, Republika Zielonego Przylądka zaczęła podupadać i zaczęła żyć w oparciu o ubogą gospodarkę na własne potrzeby.

Wolni Europejczycy i niewolnicy z afrykańskiego wybrzeża połączyli się w jeden lud, Republika Zielonego Przylądka, z własnym sposobem bycia i życia, a kreolski pojawił się jako język społeczności głównie mieszanej.

W 1956 roku Amílcar Cabral stworzył Afrykańską Partię Niepodległości Gwinei i Zielonego Przylądka (PAIGC), zwalczając kolonializm i rozpoczynając marsz ku niepodległości. 19 grudnia 1974 r. zostało podpisane porozumienie między PAIGC a Portugalią, ustanawiające tymczasowy rząd na Wyspach Zielonego Przylądka. Ten sam rząd przygotował wybory do Narodowego Zgromadzenia Ludowego, które 5 lipca 1975 r. ogłosiło niepodległość.

Rozgraniczenie kulturowe w stosunku do Portugalii i rozpowszechnianie idei nacjonalistycznych doprowadziło do niepodległości archipelagu w lipcu 1975 roku.

W 1991 roku, po pierwszych wielopartyjnych wyborach przeprowadzonych w kraju, powstała demokracja parlamentarna ze wszystkimi instytucjami współczesnej demokracji. Dziś Republika Zielonego Przylądka jest krajem o stabilności społecznej i pokoju, dlatego korzysta z kredytów rządowych, firm i międzynarodowych instytucji finansowych⁴⁴.

44. <https://www.governo.cv/o-arquipelago/historia/> (dostęp 02.08.2022)

Mapa Republiki Zielonego Przylądka

Flaga Republiki Zielonego Przylądka

Reforma konstytucyjna z 1992 r. określiła nową flagę Republiki Zielonego Przylądka. Do tego czasu kraj ten miał te same kolory, co flaga Gwinei Bissau.

Flaga narodowa składa się z pięciu poziomych pasów. Górny i dolny są niebieskie, górny zajmuje powierzchnię równą połowie flagi, a dolny ćwierć. Dwa niebieskie pasy oddzielają trzy paski, każdy o powierzchni równej jednej dwunastej powierzchni flagi. Pasy sąsiadujące z niebieskimi są koloru białego, a ten pomiędzy nimi jest koloru czerwonego. Na pięciu pasach umieszczono w okręgu dziesięć żółtych pięcioramiennych gwiazd. Okrąg z gwiazd jest wypośrodkowany na 3/8 wysokości od dołu (co odpowiada środkowi czerwonego paska), a na 3/8 szerokości od strony drzewca. Najniższa gwiazda jest wpisana w niewidzialny okrąg, którego środek znajduje się pośrodku dolnego niebieskiego paska (czyli jednej ósmej wysokości od dołu). Wielkość tego niewidzialnego koła (określającego wielkość gwiazd) nie jest określona w konstytucji, ale powszechnie konstruuje się go o średnicy równej 1/12 wysokości flagi.

Dominujący błękit flagi symbolizuje niebo i morze. Dziesięć wysp archipelagu reprezentują gwiazdy ułożone w okrąg, znak zjednoczenia. Pasy białe i czerwony symbolizują drogę do budowy państwa, białe to pokój, którego ludzie chcą, a czerwone wysiłek ludzi⁴⁵.

45. <https://www.governo.cv/o-arquipelago/simbolos/bandeira/> (dostęp 02.08.2022)

NOWOŚCI WYDAWNICZE

Barbara Mucha „Andrzej”. Książka wydana przez autorkę. Bielsko-Biała 2022.

Od autorki:

Na koniec IV Konferencji Heraldyczno-Weksylologicznej w Cieszynie miałam zaszczyt poznać do wspólnego zdjęcia, siedząc między dwoma zastężonymi, byłymi prezesami Polskiego Towarzystwa Weksylologicznego. Nie miałam wtedy pojęcia, że Alfred Znamierowski odejdzie rok później, a z Andrzejem Bełtowskim nawiążę bliższą korespondencyjną znajomość. Dzięki tym dwóm postaciom poznałam wiele ciekawych faktów z dziejiny weksylologii i nie tylko. Z Alfredem przeprowadziłam wiele inspirujących rozmów, ale ich nie spisałam. Opowiedziałam o nich w innej książce. To co zechciał przekazać mi Andrzej, postanowiłam uwiecznić na papierze. Dziękuję cię za wartościową rozmowę, mając nadzieję, że jest ona zaledwie początkiem opowieści o Jego fascynującym życiu.

Barbara Mucha „Dobra rozmowa o fladze i nie tylko”. Książka wydana przez autorkę. Bielsko-Biała 2022.

Od autorki:

Patriotyzm, pasja, pracowitość. Zbigniew Kordula tak jak jest właścicielem trzech marek, tak również reprezentuje te trzy cechy. Rozmowa z nim to wielka przyjemność, a kontynuowanie znajomości daje duże korzyści. Emanuje bowiem energią, którą chętnie się dzieli i jest niewyczerpanym źródłem inspiracji. Cieszę się, że mogłam tego doświadczyć.

W numerze 2(22) 2022 magazynu „Polska Zbrojna Historia” znajduje się artykuł Jarosława Pycha „Sztandar bojowy Inspektoratu Miechowskiego „Chata” Batalionów Chłopskich.

MONETA OKOLICZNOŚCIOWA 30. rocznica powołania Straży Granicznej

11 maja 2022 roku Narodowy Bank Polski wprowadził do obiegu srebrną monetę o nominale 10 zł „30. Rocznicę powołania Straży Granicznej”. Wykonana jest ze srebra próby: Ag 925/1000, stemplem lustrzanym z drukiem UV, średnica 32,00 mm, masa: 14,14 g, rant (brzeg): gładki, nakład: do 12 000 sztuk.

Rewers monety. Fot. NBP

Zbliżenie rewersu monety. Fot. NBP

Na rewersie monety umieszczono wizerunek funkcjonariuszy Straży Granicznej występujących ze sztandarem Komendy Głównej Straży Granicznej.

Awers monety. Fot. NBP

Awers monety przedstawia funkcjonariusza Straży Granicznej z psem podczas patrolu.

Moneta w ozdobnym pudełku z certyfikatem. Fot. NBP

Wraz z monetą wydano folder, w którym zamieszczono informacje i zdjęcia monety oraz informację o Straży Granicznej autorstwa mjr. SG dra Artura Ochała.

Pierwsza strona folderu do monety. Fot. NBP

